

Овај ЛИСТ нема цену

Београдски ЛИСТ Географски

Часопис студената Географије

Број 014 Година ММХХII

Путевима предака,
јуришника,
каравана...

Светски путници
ПУТУЈУЋИ РАНАЦ

Из срца Азије - други део

Чернобиљ - зона искључења

Актуелно
НЕСАЛОМИВИ ЈАДАР

Тамо где столују витезови

СТИГАО ЈЕ „ЦИРКУС” И У НАШ МАЛИ ГРАД

У овом броју:
ИЗ РИЗНИЦЕ УСПОМЕНА

Драги наши БГ листовци, географи,

Кажу да живимо у историјском тренутку...

Истина је, заправо, да је сваки наш тренутак за нас увек такав. Животно историјски.

Утакмица из више делова која се игра само једном...

Зато, пажљиво бирајте утакмице које играте. Јер ће засигурно у вашим животима оне бити историјски тренуци.

До следећег, јубилеја, у овом (14) броју, уживајте у тренуцима неким од нас, из ризнице успомена...

Ваше Уредништво

Импресум

Главни уредник:

Марко Ланговић

Издавач:

Универзитет у Београду
Географски факултет

Штампа:

ПЛАНЕТА ПРИНТ

Тираж: 200

Редакција:

Војислав Деђански
Даница Ђуркин
Александар Ковјанић

Сарадници:

Денис Поповић
Исидора Марковић
Немања Јосифов
Марија Иванковић
Милица Никић
Лука Пешић
Марко Владимировић
Теодора Мирчев
Слађана Поповић
Ана Брашњовић
Тијана Радосављевић

Технички уредник:

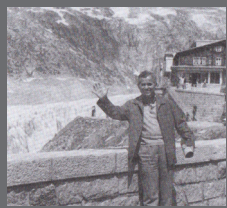
Даница Ђуркин

Адреса редакције:

Студентски трг 3/Ш
email: beogeolist@gmail.com

ISSN: 2335-0768

САДРЖАЈ

ПРОФ. ДР МИЛОРАД ВАСОВИЋ

2

8

ДОВИЛ - КРАЉИЦА НОРМАНДИЈСКИХ ПЛАЖА

УГРОЖЕНИ ИДЕНТИТЕТ И ОПСТАНАК
СТАНОВНИШТВА – СОР 26

14

20

САХЕЛ И „ВЕЛИКИ ЗЕЛЕНИ ЗИД“

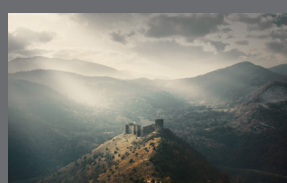
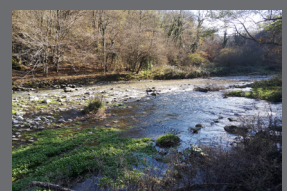

СРПСКА ПРЕСТОНИЦА ПАПРИКЕ

26

38

ЗБЕГ У ПРИРОДУ - ОСВАЈАЊЕ КЛИСУРЕ
РЕКЕ ГРАДАЦ

СВЕДОК ВЕКОВА И ИСТОРИЈЕ

42

ДА СЕ НЕ ЗАБОРАВЕ

Пише: Филип Крстић

Проф. др Милорад Васовић је иза себе оставио пет деценија научног и наставног рада у области регионалне географије, у које су била уткана небројана истраживачка путовања и рад са студентима, који је био препознатљив.

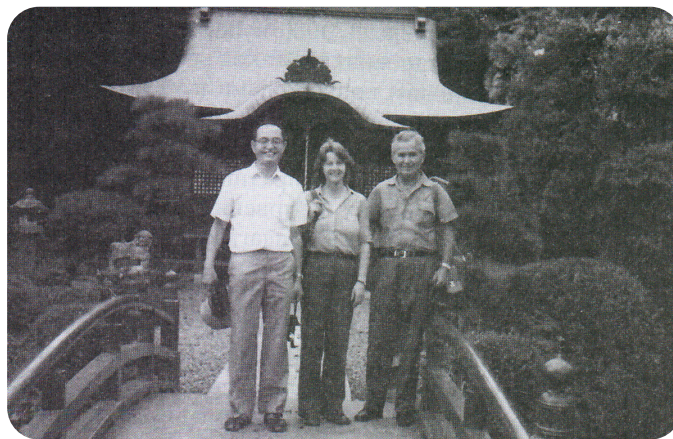
Рођен је 1926. године, у селу Гајтан, на падинама Радана у општини Медвеђа. Његови преци су се доселили са Пивске површи у планински предео Јужне Србије. Иако уписује студије славистике на Филолошком факултету у Београду, присуство једном предавању означило је његову животну прекретницу. На позив школског друга, Михајла Костића, касније професора на Катедри за друштвену географију, присуствовао је географском семинару, јединственом методу рада са младим географима. Након коментара и запажања које је Васовић дао о начину живота на Пештерској висоравни, професор Војислав Радовановић му је рекао да се одмах испише са славистике и пређе на географију, што је сутрадан Васовић и урадио.

Прво ученик, а затим асистент и настављач дела академика Боривоја Ж. Милојевића, професор Милорад Васовић је од њега преузео методичност у наставном раду и у теренским истраживањима, као и у теренској настави са студентима. Сматрао је да су теренска истраживања незаобилазна у географској науци, али и да су екскурзије и

теренске наставе непроцењиве за студенте географије. „Земаљски простор је географска лабораторија, која је непресушан извор нових географских знања“. Од првих студентских дана др

Милорад Васовић је учествовао у теренској настави, прво у околини Београда, па онда све даље. Под вођством професора и ментора Боривоја Ж. Милојевића, теренске наставе су се одвијале уз целодневно пешачење, стално осматрање и разговор о уоченим географским појавама и процесима. Задовољство које пружа теренска настава никада га није напустило. Од студентских дана потиче и његова љубав према

планинским просторима, којима је посветио највећи део свог научног опуса. Од родног Радана у Јужној Србији, преко Дурмитора својих предака, Копаоника, Алпа, Пиринеја,

Кавказа и Карпата, др Милорад Васовић се трудио да сваки свој научни рад поткрепи теренским истраживањем и да објасни особености сложених планинских система о којима до тада није било много записа у домаћој географској литератури.

На својим бројним теренским истраживањима и стручним усавршавањима у Инсбруку, Тулузу, Екс ан Провансу прикупљао је грађу за научне радове, монографије и уџбенике. Докторску дисертацију је одбранио 1953. године под називом „Ловћен и његова подгорина, регионалногеографска испитивања“. Планине су од тада биле непресушан предмет његовог научног интересовања. Љубав према њима је преточио у неколико научних монографија: „Ловћен и његова подгорина, регионалногеографска испитивања“ (1955), „Копаоник“ (1980), „Горња Јабланица“ (1998) и „Подрињско-ваљевске планине“ (2003). У његовом научном раду треба издвојити и универзитетске уџбенике регионалне географије везане за карактеристичне регије на Земљиној површини (1962. и 1971). Од студената је тражио повезивање чињеница, комплексно схватање природе, ст а н о в н и ш т в а , друштва, насеља и привреде. Своје знање

о регионалној географији света је допуњавао посетама удаљеним крајевима Земље. Упознавао је земље и људе од Дурмитора и кањона Пиве и Драге, преко Црвеног мора,

ПРОФ. ДР МИЛОРАД ВАСОВИЋ

Етиопије, Саудијске Арабије, Аљаске, Индијског океана до Делиблатске пешчаре, Шумадије и Београда. Посебан допринос проф. Милорад Васовић је дао развоју Српског географског друштва и његових публикација, међу којима се издваја часопис „Земља и људи“. Први рад у овом часопису објавио је 1953. године, а последњи 2002. године. Својим радовима из области регионалне географије, преносио је читаоцима знање, искуство и поуке.

Поред истраживања планинских простора и карактеристичних регија, његов научни и стручни рад је био усмерен и на истраживање стваралаштва Јована Цвијића. Захваљујући ангажману проф. Милорада Васовића, родна кућа Јована Цвијића је преобраћена у музеј 1968. године. На његову иницијативу, заједно са другим угледним географима, геолозима, етнолозима и бројним поштоваоцима, покренуто је објављивање сабраних дела Јована Цвијића, чиме су она сврстана у капиталне вредности наше културе. Кроз бројна јавна предавања, научне чланке, оснивањем фонда „Јован Цвијић“ и манифестације „Цвијићеви дани“ и објављивањем неколико монографија („Јован Цвијић – научник, јавни радник, државник“ 1994, „Јован Цвијић о свом и нашем времену“ 1995. и „Јован Цвијић – илустрована монографија“), проф. Милорад Васовић је комплексно представио живот и дело Јована Цвијића.

На тадашњим републичким и међународним скуповима редовно је предавао о новинама у географској науци и настави. Организовао је и

руководио више од 20 научних конгреса и симпозијума. По позиву држао је предавања из регионалног географске тематике на 20 универзитета Европе. Према његовим речима „човек који жели да популарише одређене научне појаве и научна сазнања, мора да поседује барем три важна својства: да пише лако, лепо и занимљиво. Стога се у свету веома много цене они појединци међу угледним научницима, који успешно популаришу науку“. У току свог научног рада био је и управник Географског одсека ПМФ-а (1957–1960), Шеф Катедре за регионалну географију (1977–1982), председник Српског географског друштва (1962–1970, 1972–1975, 1976–1978), директор Етнографског института САНУ. Био је

почасни члан географских друштава Македоније, Бугарске, Словеније и члан Матице српске. Учествовао је на 14. конгресу Светске географске уније у Токију 1980. године.

Своја искуства и сећања професор Милорад Васовић је преточио у књигу „Путовања и сећања једног географа“, која је постхумно објављена 2006. године. У свом делу пренео је драг географских истраживања, студирања на Географском факултету и оставио сведочанство о својим менторима и савременицима који су обележили развој Географије на Универзитету у Београду.

МИЛОРАД ВАСОВИЋ

Путовања и сећања једног географа

Пише: Владимир Билак

Метеоролошка опсерваторија у Београду започела је са редовним мерењима и осматрањима 13. јула 1887. године на југозападном Врачару у привременој опсерваторији, у дворишту приземне куће у Улици Светозара Марковића број 66. На тој локацији су осматрања вршена до 13. маја 1891. године, када је Опсерваторија пресељена на нову локацију, удаљену око 350 m од првобитне, у новоподигнуту зграду у Улици Булевар ослобођења 8. Зачетник мерења, оснивач и први управник Астрономске и метеоролошке опсерваторије био је Милан Недељковић (1857-1950), професор на Катедри за астрономију са метеорологијом на Великој школи.

У Србији су метеоролошка мерења и осматрања започела четири деценије раније, средином XIX века, када је Владимир Јакшић (1824-1899), професор Лицеја и члан Друштва србске словесности, поставио термометар у Београду, на Сењаку, и од 01. јануара 1848. године редовно бележио температуру

ваздуха и атмосферске појаве. Јакшићева мерења и осматрања су забележена у дневницима (Погодопис) који су укоричени у шест свезака. До данас је сачувано пет свезака, док недостаје једна (четврта) свеска. Сачувани метеоролошки дневници Владимира Јакшића садрже дневне метеоролошке податке за период од јануара 1848. до новембра 1865. године, као и за период од децембра 1875. до децембра 1899. године. Међутим, недостаје једна свеска са подацима за период од децембра 1865. до новембра 1875. године. Дакле, од 52 године Јакшићевих мерења, сада имамо на располагању 42 године.

Преглед садржаја Јакшићевих дневника по свескама:

- Прва свеска: јануар 1848. - новембар 1850. и јануар 1891. - јун 1898. године
- Друга свеска: децембар 1850. - новембар 1855. и децембар 1875. - новембар 1880. године
- Трећа свеска: децембар 1855. - новембар 1865. године
- Четврта свеска: децембар 1865. - новембар 1875. године (није сачувана)
- Пета свеска: децембар 1880. - децембар 1890. године
- Шеста свеска: јул 1898. - децембар 1899. године

Мерно место било је у дворишту летњиковца Јакшићевих, на падинама Сењака окренутим западу, са погледом на реку Саву, Земун и Срем, далеко од града, на надморској висини од 90 m, са географским координатама 44°48' с.г.ш. и 20°27' и.г.д, у сенци усамљеног великог кестена, који се у марту 2008. године срушио услед старости.

Најнижа и највиша температура ваздуха мерена је и забележена у дневницима од 01. јануара 1848. до 31. децембра 1899. године (тачније до 03. јануара 1900. године), киша и снег од 01. јануара 1848. године, дневна количина падавина од 01. децембра 1850. године, подаци влагомера (суви и влажни термометар) од октобра 1855. године, грмљавина, град и магла од маја 1856. и ветар од маја 1857. године. За мерење најниже и највише дневне температуре коришћен је Сиксов термометар, за количину падавина кишомер, а за влажност ваздуха два живина термометра психрометријском методом. Осматране су појаве, стање неба и ветар.

Оригиналне дневнике би требало заштитити од могућих оштећења, а било би пожељно и да буду део сталне поставке Музеја метеоролошке опсерваторије.

Метеоролошка мерења и осматрања се морају вршити по тачно одређеној методологији на међународном нивоу. Из тих разлога Владимир Јакшић је припремио Упутство за осматраче. На основу њега се може сагледати (тадашња) методологија мерења и осматрања.

Највећи део мерења и осматрања урадио је лично Владимир Јакшић, а приликом његовог повремениг одсуствовања из Београда замењивао га је Вук Маринковић (1808-1859), предавач метеорологије на Лицеју, а повремено и мајка, супруга и кћерке, нарочито у периоду од јуна до децембра 1899. године. Владимир Јакшић је преминуо у Београду, 28.08.1899. године, у 76-ој години живота.

Из дневника су у дигитални облик (Excel) пренете вредности најниже и највише дневне

температуре ваздуха, количина падавина у париским линијама и прерачунате вредности у милиметрима, стање неба и дани са кишом, снегом, грмљавином, градом и маглom. У дневницима постоје подаци влагомера (суви и влажни термометар), али они ипак нису пребачени у дигитални облик, јер постоји само једна дневна вредност у вечерњем термину при читавању екстрема температуре, тако да овај податак није од велике практичне користи. Такође, у дневницима се налазе и подаци о ветру који нису систематски бележени, мада могу да послуже за сагледавање временских прилика одређеног дана. Поред тога, у дневницима постоје додатни повремени записи о изливању реке Саве, која се добро видела са падина Сењака, о олујама са jakim градом у Београду и околини, о датуму листања кестена (дрво испод којег је било мерно место) и сличним појавама подаље од Београда до којих је осматрач на неки начин дошао.

Вредности средњих дневних температура израчунате су по формули $(T_{min} + T_{max}) / 2$, и у посебне табеле унети следећи параметри:

- средње месечне и годишње вредности температура,

- месечни и годишњи екстрими температура,
- месечне и годишње суме падавина (у обе мерне јединице – ПЛ и mm),
- највеће дневне, месечне и годишње количине падавина,
- месечне и годишње вредности броја дана са одређеним степеном облачности,
- месечне и годишње вредности броја дана са грмљавином,
- месечне и годишње вредности броја дана са градом, и
- месечне и годишње вредности броја дана са маглom.

Падавине су мерене увече, за претходна 24 часа, и забележене у париским линијама. Количина падавина је прерачуната из париских линија у милиметре према формули: 1 париска линија (ПЛ) = 2,2558 mm, или 2,256 mm према Павлу Вујевићу.

С обзиром на карактеристике мерног места на Сењаку, као и на тадашњу методологију мерења и осматрања која је дата у Упутству (Гласник Друштва србске словесности, свеска VIII, Београд, 1856. година), ове податке треба критички посматрати и користити. Метеоролошки подаци са овог мерног места су од изузетног значаја за сагледавање

временских прилика из тог периода, а уз додатну анализу и корелацију са Врачаром омогућавају продужење низа мерења и осматрања у Београду, у циљу обраде података и анализе трендова климатолошких параметара.

Све примећене нелогичности у Јакшићевим подацима треба кориговати. Повољна је околност што од јула 1887. до краја 1899. године постоје истовремена мерења на Сењаку и на Метеоролошкој опсерваторији Београд на Врачару. На основу те чињенице могуће је и препоручљиво да се уради статистичка корелација низа података са оба ова мерна места, да би се направио јединствен низ хомогених метеоролошких података за Београд.

Метеоролошки дневници Владимира Јакшића - сведочанство првих метеоролошких осматрања у Србији

Нажалост, резултати Јакшићевих мерења и осматрања нису до сада јавно публиковани, из простог разлога што се нико није детаљно и професионално бавио обрадом и анализом метеоролошких података, у циљу припреме за њихову јавну употребу. На тај начин, метеоролошка и географска струка, али и најшира јавност, деценијама уназад су остале

ускраћене за овај драгоцен метеоролошки низ, којим се само ретке државе могу похвалити.

Павле Вујевић (1881-1966), дугогодишњи управник Метеоролошке опсерваторије на Врачару, је још почетком 1930-их година у једном свом раду о клими Београда написао реченицу која се односи на Јакшићева мерења, а која гласи овако: „Када се подаци пок. Јакшића буду пажљиво средили, проверили и прерачунали на начин да се за сваки дан добије стварна средња температура, што је врло пипав и дуготрајан посао, располагаћемо материјалом од 84 године и питање о поднебљу Београда моћи ће се проучити сасвим детаљно.“

С обзиром на напред наведене чињенице, мала група метео-ентузијаста је започела врло важан и обиман посао, да би наш Београд у догледно време добио хомоген низ месечних и дневних метеоролошких података.

Иако стара Јакшићева мерења нису била на истој локацији где се сада налази Метеоролошка опсерваторија Београд на Врачару, ипак су од изузетног значаја за сагледавање временских прилика из тог периода. На основу њих београдски метеоролошки низ се може продужити за неких четрдесетак година, у циљу обраде података и анализе трендова климатолошких параметара. Због тога се приступило скенирању Јакшићевих дневника, као

и пребацивању података из Јакшићевих дневника у дигитални облик.

Јакшићеви дневници су скенирани у два наврата: један дневник је скенирао Предраг Петровић (РХМЗ) у јулу 2008. године, а преостала четири дневника су скенирали Владимир Билак (Метеологос) и Недељко Тодоровић (РХМЗ) у августу 2012. године, када су урадили и дигитализацију резултата Јакшићевих мерења.

Треба напоменути да је до сада урађена реконструкција Јакшићевих метеоролошких података, односно (прелиминарна) редуција месечних температурних података са станице Сењак на станицу Врачар, и то на основу средње разлике између ове две градске локације (упоредни период 1888-1899. година). На тај начин су квалитетно реконструисани комплетни Јакшићеви месечни температурни подаци са Сењака, што значи да је успешно продужен београдски низ месечних температурних података.

У наредном периоду планира се реконструкција, односно редуција дневних температурних података са станице Сењак на станицу Врачар, што ће бити далеко обимнији и сложенији подухват у односу на до сада урађене корекције и редуције месечних вредности.

НАПОМЕНА: На основу (прелиминарне) процене разлика дневних вредности минималних и максималних температура између станица Сењак и Врачар,

препоручује се да се Јакшићеве оригиналне дневне минималне температуре спусте за 2 степена, а да се Јакшићеве оригиналне дневне максималне температуре подигну за 1 степен. На тај начин се добијају приближне вредности минималних и максималних дневних температура редукованих са Сењака на Врачар, чиме се продужава низ дневних температурних података за Београд.

Корисницима резултата мерења и осматрања Владимира Јакшића на Сењаку за потребе контроле, обраде и анализе података у дигиталном облику стоје на располагању и скенирани оригинални дневници, који се могу погледати на линку:

http://www.meteorologos.rs/wp-content/uploads/2021/01/VLADIMIR-JAKSIC_skenirani-meteoroloski-dnevnicci-1848-1865_1876-1899.pdf

(Из рада аутора Владимира Билага - Метеологос и Недељка Тодоровића - РХМЗ)

Пише: Тијана Радосављевић

Као већ уигран тим љубитеља мистичних, занимљивих и, већини, непознатих места, овог пута „отпутоваћемо“ не толико далеко, као што је то био случај у претходним издањима, а и тема ће бити мало „живахнија“ од претходне, али мрачна у буквалном смислу, што је не чини ништа мање занимљивијом и мистичнијом. Улога домаћина рубрике у овом броју припала је нашој комшиници Румунији! Верујем да је прва асоцијација на њу Трансилванија и њено заштитно лице Влада Цепеша, познатијег као гроф Дракула, али и ово место и те како заслужује да се нађе раме уз раме са њима. Реч је о пећини Мовиле на југоистоку Румуније, у близини Црног мора. И, како то обично бива, пећина као и свака друга, чучала би тако у провинцији Мангалији као једна у низу, да 1986. године екипа стручњака, тражећи право место за изградњу геотермалне електране, није набасала баш на њу и, на око шест метара дубине, открила подземни простор другачије атмосфере. Ко би у том тренутку помислио да је пећина Мовиле, спелеолошки објекат, уских пролаза ушусканих у глини и величанственим галеријама испреплетаних у јединствен лавиринт, откриће које чува тајну живота стару пет и по милиона година?!

И тако трагајући, истраживајући и проводећи дане и дане у пећини, установише научници да је ваздух у њој сасвим другачији од „нашег“ на површини, јер садржи 7 – 16% кисеоника и 1,5 – 3,5% угљен – диоксида, а знамо процентуални однос наше смеше гасова. Температура у Мовиле пећини је 21 °C, а релативна влажност ваздуха око 100%, без привидног кретања.

Такође, и ваздух и вода садрже високе концентрације сулфида и амонијака, па ко би ту живео? Боље рећи, преживео?! Веровали ви мени на реч или не, живота у овој пећини има и то веома разноврсног! Еволуирао је потпуно одвојен од осталог света, сам за себе, о чему говори податак да овде обитава 37 ендемских врста, али не својом вољом. Разлог је једноставан – пећина није имала природни излаз, јер је пре два и по милиона година затворен дебелим и непропусним слојем глине и леса.

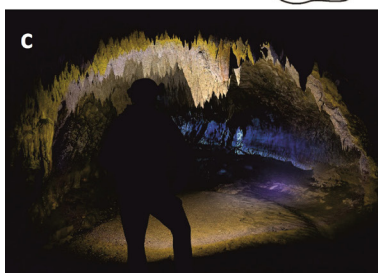
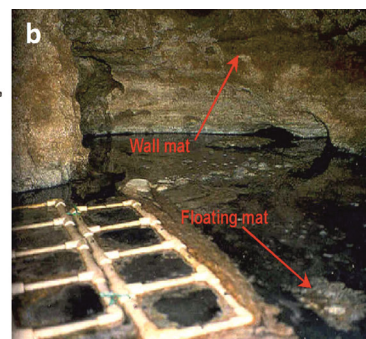
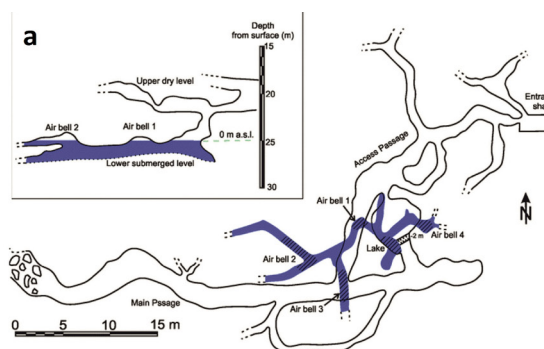
У пећини је до сада пронађено преко педесет врста бескичмењака, међу којима су разне врсте пијавица, паукова и водених шкорпиона, укључујући и многе бактерије. Доказ да је свуда живот могућ, чак тамо где не можете ни да га замислите, не треба вам бољи од овог. Можемо бити сигурни да ће се показати да је и на Марсу могуће живети, јер ако неко може да живи у оваквим условима, зашто онда живот не би могао да постоји и тамо? Бактерије оксидују метан и сумпор и леже преко воде и зидова и као такве представљају храну

МОВИЛЕ – ПРОЗОР У ПОДЗЕМНИ СВЕТ

за остале становнике пећине.

Данас је улаз у пећину ограничен на свега неколико посета годишње, а улаз је затворен херметичком капијом, како би се сачувао и очувао живот стар толико милиона година. Претпоставимо да смо авантуристи у души и по звању и да не смемо да не обиђемо овакво место, које се ретко виђа, жељни дивног искуства и разбистреног ума, хајде да одемо часком тамо, није дуг пут, читава три реда у тексту, ни толико, и да провиримо ко ће нам бити домаћин. Ту су разнолике бактерије, пауци, пијавице и на самом крају „краљ пећине“, циновска стеница, која се за разлику од својих рођака на копну, прилагодила животу у води. Некима слатки, некима одвратни, али за све веома опасни.

Пише: Марија Иванковић

Не дешава се баш често да се пробудиш у Паризу и размишљајаш шта те од обавеза чека тог дана, а онда устанеш и само ти кажу како би могли да одемо до Атлантског океана и проведемо дан тамо. У наредном моменту смо већ спаковали основне стварчице и кренули ка Довилу. Након неких 2 сата испијамо јутарњу кафу на плажи док гледамо у таласе Атлантског океана.

Довил се налази у Доњој Нормандији-чаробној и не много истраженој регији од стране наших туриста. Основан је 1860. године када је Луј Жозеф претворио овај град у туристички ризорт и место за узгајање коња и коњичке трке са циљем да привуче богате Парижане. Довил још увек важи за место где махом летују богати и славни и често се назива париском ривијером.

У самом месту не можемо да не приметимо три грандиозне зграде, хотели Норманди и Ројал са предивном зградом казина између њих. У овом казину је сниман и део филма о Џејмс Бонду. У жељи да продуже летњу сезону настала је идеја о филмском фестивалу који промовише америчке филмове. Године 1975. отворен је први фестивал и одмах је освојио срца публике, а након неколико година црвеним тепихом су прошетали Клинт Иствуд, Мајкла Даглас, Кетрин Зита Џонс и други.

Оно што је мене посебно одушевило је плажа и шеталиште. Довил има пешчану плажу дугу око 2 km. У периоду када сам била тамо, песак је био прекривен предивним шкољкама свих боја и облика, па је то дало још неку дозу бајке овом месту. Символ Довила је широко дрвено шеталиште са белим кућицама - кабинама за пресвлачење назване *Les Planches*. Свака кабина је именована по глумцима и редитељима који су долазили на поменути амерички фестивал кинематографа. Ова јединствена променада се протеже дуж обале у дужини од 643 m.

Док је са једне стране океан, који се протеже докле год поглед сеже, са друге стране се налази низ предивних вила. Најпознатија је вила Страсбургер. Изграђена је за барона Хенрија де Ротшилда на месту некадашње фарме. Као ентузијаста коњских трка, Барон је више волео место близу тркалишта него мора. 1924. године, вилу је купио Ралф Страсбургер пре него што је 1980. године постала власништво града. Унутрашњост виле можете посетити током летњих тура које организује градско веће Довил. Такође, вила може да се изнајми за приватне прославе. Што се тиче осталих вила, углавном су приватно власништво, док су неке од њих претворене у хотеле.

Као што сам већ поменула Довил је такође познат по коњским тркама, оне датирају из 1863. године када су коњи и јахачи трчали дуж плаже на привременом путу. Годину дана касније изграђен је хиподром (*Deauville-La-Touques*). Свако јутро на плажама у Довилу коњи уживају у благодетима

морске воде и опуштају се после тренинга, трке или такмичења. Дефинитивно је ово незабораван спектакл који се може видети рано ујутру или увече при заласку сунца. Поред коњских трка, Довил је познат и по томе што има најстарији поло клуб у Француској. Прве утакмице су одигране 1880. године.

Довил наравно има и своју луку, препознатљиву по свом сигналном торњу који је висок 28 m са црно-белим пругама, саграђен по узору на стари светионик који се налазио на том месту. У близини се налази и зграда лучке капетаније, Јахтинг-клуб Довил и његова школа једрења, као и кула са чијег видиковца може да се ужива у панорамском погледу на Довил.

Ратни вихори уклонили су рајску ауру Довила, али му се убрзо након тога, кроз филмове као што је „Један човек и једна жена“ враћа стари сјај. Довил је био и омиљено место за одмор Коко Шанел, као и место рођења њене каријере. Инспирирана одећом коју је виђала на тркама, плажама и теренима за голф, дизајнирала је низ необичних одевних предмета и отворила свој butik 1913. године баш у Довилу.

Чак иако себе не сматрате елитним слојем друштва, дефинитивно требате посетити овај град ако вам се укаже прилика. Време у Довилу је увек повољно због благе климе, а лепоте овога града су описане и у многим француским романима.

ВЕЛИКЕ ПРИЧЕ МАЛИХ МЕСТА

Свако место има своју причу. Велико или мало, има своју историју, записе старе колико трагови његових људи утиснути на звонкој калдрми. Свако је аутентично на свој начин и вредно истраживања! Свака прича прожета је духом његових мештана. У овом броју крећете се улицама села на простору западне Бачке, у истраживању посматраном, и причи испричаној, очима Иване Ивковић.

УПУТСТВО ЗА ЧИТАОЦЕ: Ради лакоће кретања кроз причу, користити мапу!

Пише: Даница Ђуркин

Пише: Ивана Ивковић

Ово је место у ком сам живела до своје девете године, те могу да кажем да је то мој дом, јер сам у том окружењу одрасла и провела најлепше детињство. Живим у кући која има велико и лепо двориште. Кућа је грађена 70-их година прошлог века. Сазидана је од цигле, правоугаоног је облика, величине од 100 m². Спољни зидови су фуговани циглом окер боје. Прозори и врата на кући су од дрвета, са спољне стране махагони боје, док су са унутрашње бели. Улазна врата су лакирана и израђена од пуног дрвета, боје храста. Кров је двоводни, односно изграђен на две кровне равни и покривен црвеним црепом, а оквир око крова је рађен од дрвета у махагони боји, тако да се слаже са прозорима. У склопу куће постоје и две велике терасе, једна се налази са предње стране куће и мања је од оне која се налази са задње стране куће. Ограда је прављена од црвене цигле, такође фуговане као и кућа. Простор између зиданих стубова је попуњен дрвеном оградом. Свака даска је резбарена у дрвету и сложена у једну целину. Кућу окружују уређено двориште и окућница. Најлепше је када лети цвеће исцвета и олиста дрвеће, а травњак изгледа као један велики зелени тепих. У дворишту постоји још једна мања кућа, коју ми

зовемо летња кухиња. У њој су просторије које се највише користе лети. Иза ње је задње двориште у чијем склопу су објекти за стоку, радионица, мали силос за потребе самог домаћинства, као и трактор и радне машине за обраду земље. На самом крају имања се налази башта у којој се сади поврће и разно воће.

Наша улица је мала и у њој су све куће грађене 70-их година прошлог века. Тада су продавани плацеви и сви који су купили почели су да граде у исто време. Пошто су грађене приближно истих година и сам стил градње је био сличан. Улица у којој живим није дуга, има 16 кућа укупно, са једне стране 12 кућа, а са друге четири куће. Паралелна је са главним путем који иде око села према Апатину и Сомбору. Првог левог и десног комшију можете да видите преко преградног зида који се налази између кућа, али само ако се комшија попне на своју терасу. Ограде су углавном провидне тако да видиш комшију прекопута, па у пролазу можеш да се јавиш. Уз ограду је бетонска стаза за пешаке, а сама улица је изграђена од коцке које се слажу једна до друге да би се добио пут, односно калдрма. Коцке у калдрми су сложене у облику лепезе. Комшије из улице су углавном запослене у неким фирмама у општини

Апатин, а поједини се баве и пољопривредом. Има их који раде у предузећу, а додатно се баве и пољопривредом и гаје стоку, а пољопривредне културе најчешће продају одмах са њиве у силосе. У последњих десетак година доста младих је отишло или у иностранство или у веће градове у Србији. Остали су углавном старији чланови домаћинства. Тако да се поседи око куће који су се некад обрађивали сад не обрађују, то су углавном баште у којима се садило разно поврће и воће.

Уочљива је разлика у последњих десет година јер нема младих. Радно способни су отишли, а остали су старији и пензионери. Примети се да је мање људи у улици, неки су умрли, млади отишли, а и деце нема да се играју као кад сам ја била мала. У месту је постојало предузеће које је запошљавало око 600 радника, као и две банке, то сада више не постоји и одмах се осети та празнина. У центру је раније било увек људи, неко иде у продавницу, неко у банку, странке су долазиле у предузеће које је радило кооперацију са становништвом, долазили су и пословни партнери, а од кад то више не постоји све је постало пусто.

Све улице у селу су ушорене, дрвеће је са обе стране, све изгледа лепо, али нажалост све је више пустих кућа и

СЕЛО ЗАПАДНО БАЧКЕ ОБЛАСТИ - ПРИГРЕВИЦА

све мање становништва. Место о ком вам пишем је *Пригревица*. Куће у целом селу су грађене паралелно једна поред друге, неке су наслоњене једна уз другу, а неке раздвајају дворишта и баште. У овом месту постоје куће које су градиле Швабе, које су протеране са овог простора по завршетку Другог светског рата, па је у колонизацији место насељено људима из Лике и Баније. Тако да постоје куће које су старе и преко 60 и 70 година, али оне су очуване и одржаване и у њима људи и данас живе. Те куће су грађене од цигле, али има и кућа које су грађене од земље тзв. черпић, које су лошије, али и у тим кућама има ко живи и одржава их. Такође има и трошних кућа које су порушене или се руше, а постоје и нове грађене од цигле и бетона. Швапске куће су врло високе, просторије достижу до 3-4 m, са високим дрвеним вратима и прозорима.

У центру места се налази Трг хероја на коме су бисте шест палих бораца по којима се зову и улице у месту. Постоји и спомен библиотека која је саграђена 1966. године као споменик жртвама које су страдале 1941-1945. године. Договорено је да споменик буде у виду библиотеке која ће имати и корисну функцију за читаоце. Такође, у центру се налази и нова основна школа која је изграђена 1983. године, а уз саму зграду изграђена је и нова спортска хала 2006. године на месту некадашњег школског парка. У старој основној школи, после колонизације било је 750 ученика, да би их највише било 1956/57. године - чак 1.220. Нажалост, данас када постоји нова школска зграда која је уређена по највишим стандардима и која је украс села по свом изгледу, једва

уписује годишње један први разред са 25 ученика. Шетајући центром наилазим на познате људе, неким се јавим, а са неким и станем да попричам.

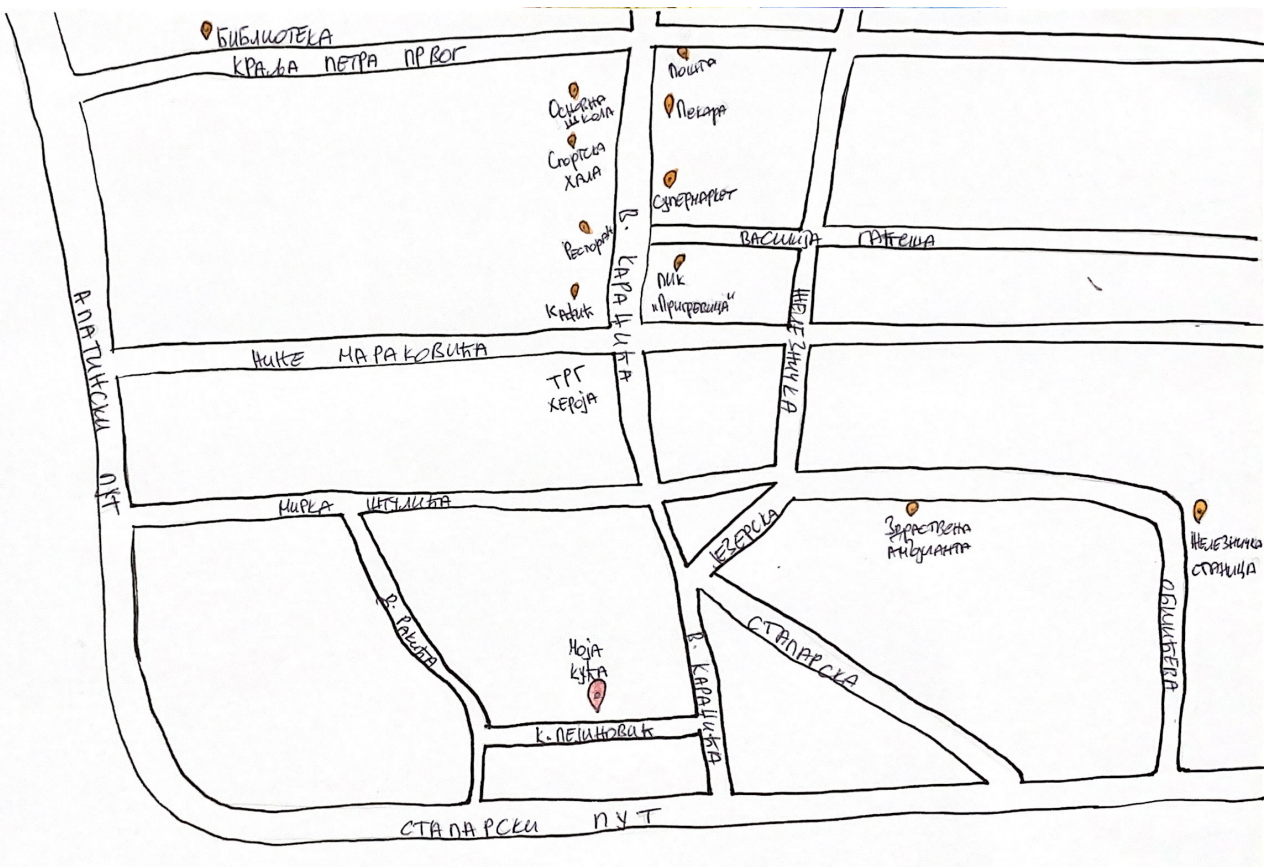
Питају ме како ми је у Београду, како иде факултет и она уобичајена питања која постављају старији. Они се пожале како нема посла, како је био лош принос ове године, како је храна за стоку скупа, а продајна цена стоке мала. Деца су им отишла у веће градове, остали су сами да чувају имање и обрађују земљу, али осећају да неће моћи још дуго тако. У средини насеља је центар, а у оквиру њега продавнице, ресторан, пошта, аутобуска станица, вртић, школа и спортска хала, као и црква. Данас је у току изградња нове цркве преко пута основне школе.

Главни потенцијал насеља раније је била пољопривреда. Међутим, откад је приватизовано предузеће ПИК „Пригревица“ тај потенцијал више не постоји. Приватник који је узео ПИК је отпустио раднике, затворио све огранке предузећа који су се бавили пољопривредом и сточарством, а једним делом и индустријском производњом. Главни проблем са којим се мештани овог насеља суочавају је лоша приватизација ПИК-а, која је довела до немогућности запошљавања, што доводи до тога да нове генерације одлазе, јер без обзира што је село уређено они ту не виде своју будућност. Потенцијално решење за ублажавања тренутне ситуације у насељу је да се уради нешто како би се млади задржали у свом родном месту. Требало би да се отворе нове фирме, ако не у самом месту онда у општини Апатин. За људе који би се бавили пољопривредом и сточарством важно је да

имају одговарајућу цену за своје производе и сигурно тржиште. Квалитет живота би могао да се побољша и разним ваннаставним активностима за децу. Организовати спортска и културна дешавања, како би се побољшао живот младе генерације.

У оквиру овог места постоје термалне воде чија се температура креће од 30 до 50 °С. Коришћење ових вода је резултовало изградњу једне од првих бања на територији Војводине која се налазила у самом месту Пригревица. У данашње време је изграђен и цео бањски комплекс, између Пригревице и Апатина у шуми Јунаковић, са истоименим називом Бања Јунаковић која данас спада у ред најмлађих и најатрактивнијих бањско-рекреативних центара у Војводини. Такође, кроз село протиче канал Дунав-Тиса-Дунав, а на популарном пригревачком „Мотелу“ постоји плажа која је бетонирана, очишћена од растиња и представља још једно лепо излетиште за све суграђане. На самом каналу постоји пар сплавова које су мештани овог села направили како би ту проводили своје слободно време, уживали у природи и активностима попут пецања. У близини центра насеља скоро је изграђена теретана на отвореном где становници свих узраста могу да се баве рекреативно-спортским активностима. Секретаријат МЗ Пригревица, као и сами грађани овог места су максимално усмерени на то да, колико је у њиховој моћи, уреде село, с циљем што бољег и квалитетнијег живота. За све оне који желе да квалитетно проведу своје време у Пригревици, ово село нуди низ могућности за дружење и различите врсте активности.

Пише: Радослав Ранковић

Нимало леп, али веома репрезентативан пример вишеструког утицаја једног проблема на различите компоненте географског простора је експлозија нуклеарне електране у Чернобиљу. За Чернобиљ су сви чули, а најчешће се везује за простор Украјине и Русије. Белорусија је за свет непозната земља, тзв. *terra incognita*, иако је ова несрећа оставила највеће последице управо у овој земљи. Чернобиљ је напуштени град који се налази на територији данашње Украјине, недалеко од границе са Белорусијом. Нуклеарна електрана „Чернобиљ“ изграђена је на реци Припјат, 18 km од истоименог града, и око 100 km северно од Кијева, главног града Украјине. Електрану су сачињавала четири реактора, која су као гориво користила природни уранијум (238U обogaћен 235U), као модератор графит, а за хлађење постројења лаку воду.

До експлозије је дошло у блоку 4, у 01:23:58 ујутру по локалном времену, 26. априла 1986. године и она представља највећу икада забележену радиоактивну несрећу. Осим смрти тридесет особа, изазвала је хоспитализацију на хиљаде лица и излагање преко пет милиона људи штетном јонизујућем зрачењу. Процењено је да је укупна ослобођена радијација из реактора 4 око 200 пута већа од ослобођене радијације из нуклеарних бомби које су бачене на Хирошиму и Нагасаки у Јапану. Неке од мера предузетих против сузбијања пожара и ослобађања радијације биле су убацивање једињења која апсорбују неутроне из језгра и хлађење реактора помоћу течног азота. Укупна количина материјала баченог на реактор је била приближно 5.000 t, укључујући око 40 t једињења бора, 2.400 t олова, 1.800 t песка и глине и 600

t доломита. Први регистровани знаци несреће ван територије бившег СССР, забележени су два дана након експлозије, у Финској и Шведској. Око 135.000 људи евакуисано је са простора удаљености 30 km од реактора. Највећи изазов је био евакуисати град Припјат, главни популациони центар погођене области, са око 45.000 становника. Зона евакуације са поменуте раздаљине од реактора названа је „зона искључења“.

Пре него што би НЕ постала оперативна, било је неопходно одрадити одређене тестове. Између осталог, требало је проверити функционисање турбине у случају квара. Међутим, након несреће је откривено да је директор НЕ потписао документ којим потврђује да су сви тестови обављени успешно, иако нису. Најприкладнија мера, која је спроведена након несреће, била је тзв. „саркофаг“ (конструкција која је облагала реактор са свих страна), међутим, пошто је саркофаг монтиран „на брзину“ и то даљински, помоћу робота и хеликоптера, пукотине су се релативно брзо отвориле. Процењено је да је површина пукотина око 200 m², а саркофаг је метафорички представљен покојником који дише смрћу. Чернобиљска катастрофа је била јединствена индустријска несрећа због размере друштвених, економских и еколошких последица и дуговечности. Њен потпуни утицај можда никада неће бити познат, а једна од позитивних страна целог догађаја је чињеница да се несрећа догодила ноћу. Дању је 2.000 људи радило на изградњи блокова 5 и 6, дакле, сви ови људи су у време експлозије били код куће.

Осим ватрогасаца, на операцији санирања штете, организовано је и око 240.000 радника (називани и ликвидатори) током 1986. и 1987. године. Након експлозије,

у реактору је остало 95% природног уранијума, а у атмосферу је испуштен сав гасовити ксенон, половина цезијума и јода и други радионуклиди. Чернобиљске падавине су имале велики утицај на пољопривредне и природне екосистеме у Белорусији, Русији и Украјини, као и у другим европским земљама. Тло је постало главни резервоар радионуклида, а штетне честице је апсорбовала и вегетација. У данима и недељама након акцидента, контаминација биљака је настала таложењем, а у дужем периоду усвајањем кроз коренов систем. Контаминирани цезијум и стронцијум су биљке лако апсорбовале корењем, јер деле многа физичко-хемијска својства са калијумом и калцијумом. Радијација је у зони искључења довела до смањења брзине разградње биомасе, чиме се повећало накупљање мртвог дрвета, које је представљало извор горива за настанак шумских пожара. Контаминирано дрво стварало је пепео са концентрацијом цезијума 50-100 пута већом од нормалног огревног дрвета. Многе европске државе су забраниле увоз хране из погођеног подручја. Укупно 784.320 ha пољопривредног земљишта избачено је из употребе у три земље, а производња дрвета је заустављена на око 694.200 ha шума. Као резултат одсуства људи из погођене области, популације многих биљака и животиња су се временом прошириле, па је тако зона искључења парадоксално постала јединствено уточиште за биодиверзитет.

Утицаји на здравље људи су опсежно проучавани, али стручњаци нису сагласни у својим ставовима. Званичне процене агенција УН су биле пред великим изазовом. Људи три најпогођеније земље прешли су дуг пут током превазилажења последица

несреће. Пружање тачних информација јавности о догађају требало је да буде један од приоритета непосредно након експлозије. Локалне и државне власти Украјине нису благовремено обелоданиле праву слику догађаја. Ублажавајуће мере, попут дистрибуције таблета калијум-јодида, рестрикције хране или евакуација из погођених подручја, нису спроведене, па је негативан утицај радијације на људе био додатно појачан и број смртних случајева је био умногоме већи.

При свом нормалном раду, штитаста жлезда користи нормални јод за производњу хормона. Међутим, након експлозије, ослобођене су велике количине радиоактивног ^{131}I , који је жлезда депоновала уместо нормалног. Услед тога, карцином штитасте жлезде је настао код извесног броја људи, обично десет или више година након излагања. Више од 4.000 случајева канцера тиреоидне жлезде код деце и адолесцената пријављено је у Белорусији, Русији и Украјини, у периоду 1990-2002. . Експерти су изјавили да је радијација изазивала слабљење имуног система, што је касније доводило до смрти. Акутни радијациони синдром је дијагностификован код 134 ликвидатора. У многим случајевима био је компликован због великих опекотина коже услед бета зрачења, а настајала је и сепса. Прегледи очију деце и ликвидатора јасно показују да се катаракта развијала услед чернобиљског зрачења. Пре катастрофе на 100.000 становника Белорусије било је само 82 случаја онколошких проблема, наспрам 6.000, колико их је забележено

након несреће. Примећено је и значајно повећање случајева депресије, анксиозности, посттрауматског стреса и физичких симптома који су медицински необјашњени. Самоубиства су била честа код ликвидатора из Естоније, а од 1990. године примећена је повећана учесталост јављања случајева шизофреније у зони искључења. Излагање радијацији деце у пренаталном периоду довело је до смањења њиховог IQ-а. Акумулација радионуклида у женском телу довела је до повећавања продукције тестостерона, а код мушкараца старости 25-30 година до импотенције. Код укупне популације погођеног подручја примећене су хромозомске абериције, појава алергија, аутоимуних болести, анемије и артеријске хипертензије. Повећан је и број јављања чирева на желуцу и дуоденуму, уз бројна оштећена јетре, жучне кесе и гуштераче. Што се тиче респираторног система, плућа су претрпела највећа оштећења.

Економске последице несреће су огроман терет земљама које су највише погођене и оне настављају да троше велики проценат свог БДП-а на санирање последица. Широки спектар насталих трошкова, директних и индиректних, огледа се кроз штету проузроковану несрећом и трошкове који се односе на затварање реактора и ублажавање последица у зони искључења, расељавање

људи и изградњу нових станова и инфраструктуре, социјалну и здравствену заштиту угроженог становништва, истраживање животне средине, здравља и производње чисте хране, радијациони мониторинг

животне средине, радиоеколошко унапређење насеља и одлагање радиоактивног отпада. Украјина је 5-7% БДП-а, сваке године, посвећивала Чернобиљу, док је Белорусија издвојила 22,3% националног буџета за 1991. годину, у исте сврхе. Пројекат „Лук“ – грађевина висока 150 m, представља унапређену верзију већ поменутог саркофага и стоогодишњу гаранцију задржавања зрачења из језгра. За реализацију је потребно 768 милиона америчких долара.

Што се тиче наше земље, на више локалитета су примећене неуобичајене концентрације одређених радиоактивних елемената. Током маја 1986. године спроведена су опсежна истраживања на преко 60 локација у Србији: у Београду, на Тари, Шар планини, Старој планини, на обалама Дунава и др. Мерења радиоактивних изотопа спроведена су од стране Института за нуклеарне науке Винча и Факултета ветеринарске медицине Универзитета у Београду.

Несумњиво је да је чернобиљска несрећа највећа икада забележена нуклеарна катастрофа, чије се последице осећају и дан данас и морају се адекватно пратити и кроз одређене мере санирати. Овај догађај је велики изазов за нас. Од експлозије је прошло 35 година, али нас очекује много дужи пут од тога, током санације.

31 OCT - 12 NOV 2021

GLASGOW

COP26

IN PARTNERSHIP WITH ITALY

ГЛАЗГОВ – град у Шкотској који је на две недеље постао најпознатији град на свету и најзначајнији за човечанство. У њему се одржала 26. Конференција УН о климатским променама, познатија као COP 26. Присуствовали су делегати из 200 земаља и изнели предлоге о начинима смањења емисије штетних гасова до 2030. године.

Иза нас је Светски дан климатских промена - дан у коме је више од 40 земаља потписало да ће престати са употребом угља до 2040. године. Јасно је да је сада свет опредељен да ће уместо фосилних горива напајати ресурсе из обновљивих извора енергије.

Конференција се није одржала прошле године због пандемије Корона вируса, а последња је одржана у Мадриду 2019. године Самит у Глазгову је најважнији до сада зато што је истекло пет година од потписивања Париског споразума и неопходни су нови планови за смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште. Србија је такође једна

од потписница Париског споразума, а ове године је присуствовао председник државе који је инсистирао на обновљивим изворима енергије и финансијском буџету.

При потписивању Париског споразума циљ је био да се раст средње глобалне температуре заустави на 1,5 °C. Сада је температура Земље повећана за 1,1 °C, те су многи мислили да је овим темпом нереално одржати обећање. Важеће политике и прописи довели би нас до загревања од 2,9 °C до краја овог века!

Највећу пажњу јавности је привукао потез представника Кине и Русије да се не појаве на Самиту. Путин и Ђинпинг као разлог томе наводе да не путују због Корона вируса.

Џо Бајден је нагласио: „Глазгов мора да значи почетак амбициозне деценије. Нико од нас не може да побегне од најгорег које тек долази, ако не искористимо овај тренутак. Да ли ћемо урадити оно што је неопходно? Ова деценија ће показати одговор на то питање“. САД планирају да до 2050. године користе искључиво

чисте изворе енергије, као што су сунце и ветар.

Много се очекивало и од става Индије, а њен премијер је истакао да је њихов циљ нула емисија гасова до 2070. године, што је 30 година више од договора који је у Глазгову постигнут.

Домаћин Конференције је био британски премијер Борис Џонсон. Он се позвао на измишљеног тајног агента Џејмса Бонда када је позвао светске лидере да преокрену ток климатских промена, повлачећи аналогију између „деактивирања“ темпиране бомбе и климатске кризе са којом се свет суочава. Истакао је да више од 130 лидера окупљених на Самиту у просеку има више од 60 година, те да још нису рођене генерације којима ће климатске промене највише наудити.

Премијерка Барбадоса (најмлађе републике на свету) Миа Мотли је говорила у име угрожених острвских земаља, а на првом месту је претња њиховом нестанку, тј. потапању острва услед пораста нивоа мора. Као симбол том

Пише: Исидора Марковић

проблему је била Седница пре десет година на Малдивима која се одржала испод воде. Министри су у ронилачким оделима дали апел светским лидерима да се укључе у борбу против климатских промена.

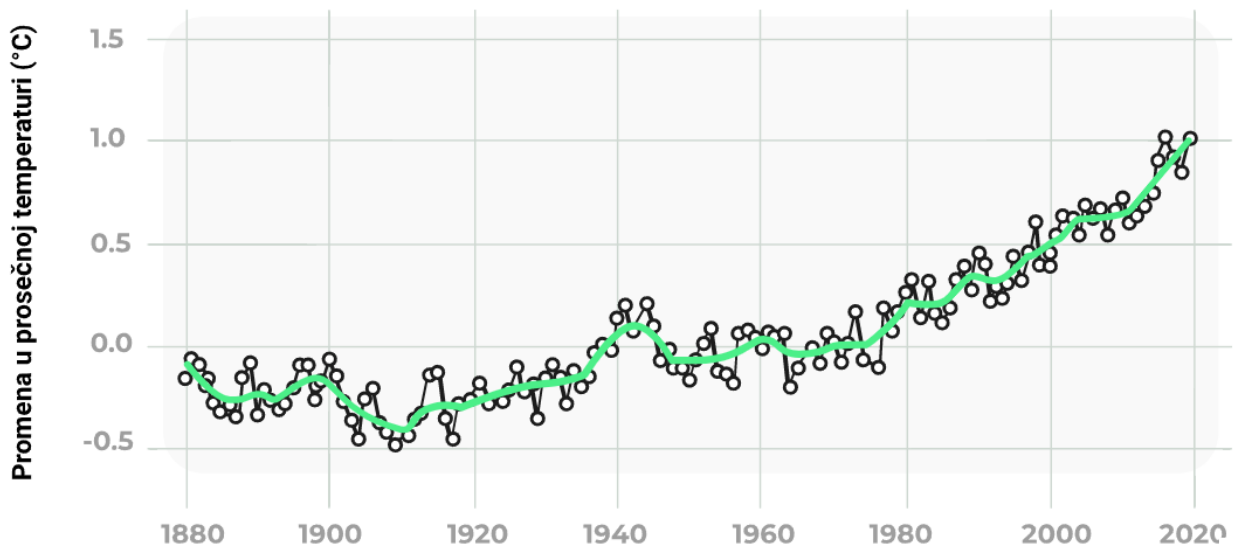
Европа већ предузима напоре да дугорочно буде „први континент са нултом емисијом“ и да смањи удео штетних гасова за 55% у овој деценији. Са истим циљем се сложила краљица Елизабета II, уз важну констатацију да

УН Светске метеоролошке организације, рекао је да се тренутно крећемо ка загревању 2,5-3 °C, уместо 1,5-2 °C.

Дакле, шта то значи за планету и човечанство? Све више ће се повећавати учесталост и интензитет топлотних таласа. Довољно је рећи да се глобално смртност од топлоте повећала за скоро 54% међу старијима од почетка века, достигавши скоро 300.000 смртних случајева у 2018. години.

скакаваца у источној Африци) доводе до пораста цена. Доћи ће до интензивнијих олуја и поплава, док ће топљење ледника довести до нестајања приобалних насеља и острва. Онда ће уследити неконтролисана миграције становништва и борба за опстанак.

Да ли можемо спречити климатску катастрофу? Раније су нас учили о нестанку диносауруса са планете, а да ли човек може да опстане?

конкурентност држава мора да се занемари. На Конференцији се говорило о неиспуњеном обећању богатијег дела света да земљама у развоју обезбеде финансије од најмање 100 милијарди USD годишње за спровођење мера.

Чињеница јесте да се позитивне промене дешавају увођењем разних рестрикција, али је проблем што се до циља не долази брзо. Нове обавезе за смањење емисија које су истакнуте на COP 26 у Глазгову ће смањити гасове стаклене баште за само 7,5% до 2030. године. Петери Талас, генерални секретар

Топлотни таласи и суше имају велики утицај на глобалну безбедност производње хране. Током наредних 30 година биће потребно око 50% више хране због већег броја људи на планети. Проблем ће настати онда када истовремено са тим приноси жетве буду полако опадали. Пропале жетве и повећана распрострањеност штеточина и болести (као нпр. најезда

Пише: Стефан Тубић

Прва асоцијација на Војводину, поготову на Банат, је монотонија. Често чујем коментаре „Свако село у Банату личи једно на друго“, а моја жеља је да овај део Србије прикажем на сасвим другачији начин, кроз моје родно место, Српску Црњу. Поред тога што је Српска Црња родно место Ђуре Јакшића, нашег познатог песника и сликара, ово место вас може одушевити и најмлађим немачким дворцем на овом простору. У питању је дворец „Нојхаузен“, код мештана познатији као „Каштел“.

У близини границе са суседном Румунијом, налази се један од последње саграђених двораца на територији Војводине. Дворец је саграђен 1943. године за потребе официра немачке окупационе војске, конкретно за генерала Нојхаузена и његову породицу. Неке тврдње указују на то да је дворец саграђен и за потребе Хермана Геринга. Предање говори да је пројектант дворца заробљеник који је по националности био Рус, а по занимању архитекта који је, по свему судећи, био и те како стручан да удовољи високим стандардима који су постављени пред њим, с обзиром на то да је дворец саграђен у еклектичком стилу, са елементима класицизма и барока. Дворец се може похвалити изузетно квалитетним материјалом од ког је саграђен: степеништа која воде ка улазу у дворец су од ружичастог мермера, а ограде су од кованог гвожђа. Ентеријер самог дворца је готово аутентичан и ништа мање луксузнији у односу на екстеријер. Столарија је од храстовине, у приземљу се налази камин који је у потпуности очуван, двокрако

степениште од храста, а под је саграђен од најквалитетнијег мермера. У саставу дворца, налази се и вински подрум.

Дворец се налази на земљишту које је било власништво грофа Чekoњића. Гроф Чekoњић је поседовао око 200 ha најквалитетније банатске земље, да би је 1934. године изгубио на коцки. Земља је накратко била у власништву зрењанинског лекара који је по пореклу био Јеврејин, те је уочи Другог светског рата побегао из државе, да би земљу потом присвојио немачки генерал Франц Нојхаузен.

Од свог настанка, дворец је у више наврата мењао своју намену. Године 1981. претворен је у хотел који је, поред ресторана, поседовао 16 соба за највише 40 гостију. Дворец је често мењао власнике и закупце, да би 2018. године одлуком државе постао заштићени споменик културе. Иако неправедно запостављен у претходном временском периоду, остаје нада да ће у блиској будућности „Нојхаузен“ повратити свој сјај. У плану је изградња спортско - рекреативног

центра и бањског комплекса, с обзиром на то да дворец лежи на изворима термалних вода.

Дворец је отворен за посете у сарадњи са локалном туристичком организацијом, што представља савршену прилику за кратко викенд путовање у овај крај.

ШТА ЈЕ ГОЛУБИЈЕ КОД ГОЛУБАЧКЕ ТВРЂАВЕ?

Пише: Марко Владимировић

Лепотица међу световима, позната по различитим традицијама и причама које круже од њеног севера до југа. Србија је мала земља, али богата ризницом културе и традиције. Свака њена област има своју причу, народно веровање и легенду која је краси. Постоје многе легенде и мистерије које Србију чине скривеним бисером и буде авантуристички дух сваког човека да дође и посети њен крај те доживи лепоту. Посебну област Србије чини регија источне Србије која је мистериозна и позната по влашкој магији и обичајима. У регији источне Србије, у близини Дунава, налази се позната Голубачка тврђава која у својим зидовима вековима крије велики број легенди, а неке од њих ће бити приказане у наставку текста.

Мистерија куле 9

Голубачка тврђава изграђена је у доба употребе хладног оружја као погранично утврђење са функцијом да штити границу између Угарске и Србије. Претпоставља се да је највећи део тврђаве изграђен у XIV веку, а у документу из 1335. године, помиње се да је утврђењем у том периоду управљао мађарски војни гарнизон. У одбрамбеном

смислу, град има четири целине, а издвојено је и пет фаза градње, изазване историјско-политичким дешавањима. Доласком периода употребе ватреног оружја донете су извесне промене. Да би се утврђење прилагодило новом начину ратовања, куле спољног утврђења прилагођене су обзидавањем, а у приобалном делу спољног утврђења изграђена је топовска кула (кула 9).

Кула 9 је различита од осталих. Полигонална је, урађена по узору на куле Смедеревског града и Небојшину кулу, што указује да су је градили Турци. Има приземље и спрат са платформама за топове и на шест страна топовске отворе. На врху је била озупчена платформом. На горње нивое пело се помоћу кружних степеница, зиданих од опеке, а под у кули био је од туцаног камена обложен кречним малтером. На горњем спрату пронађено је пет плоча са натписима, које сведоче о разлозима и времену издизања куле. А у оквиру реновирања Голубачке тврђаве, приликом ниског водостаја, на доњој етажи куле која је под водом, уочени су и натписи на луковима ниша топовских отвора. Још једна одлика куле је узидано огромно топовско ћуле у фасаду, претпоставља се да датира из рата 1428. године, што би дало време градње, тј. моменат када почиње да се користи ватрено оружје. Главна функција топовске куле највероватније је била заштита пристаништа, које се налазило у простору између кула 5 и 9, и у којем су биле смештене лађе.

Легенда о заробљеној принцези

Од великог броја легенди које је народ срочио о Голупцу и његовој прелепој тврђави, најпопуларнија је легенда о извесном Турчину, ожењеном са принцемом из ових крајева. По веровању ове легенде, принцеза је била заљубљена у другог мештатина из суседног села, кога је свакодневно посећивала. Њен љубоморни муж, командант Голубачке тврђаве, хтео је да заустви прељубу, па је жену затворио у највишу кулу, коју Голупчани називају Шеширкулом. У тој кули су јој једино друштво правили голубови. Принцеза их је хранила и са њима разговарала, у чекању да заточеничке године прођу. Бајковит је опис историјске ситуације. Легенда даље говори да мужу ово није било доста, већ је своју жену одвео чамцем на сред Дунава, где ју је ланцима завезао за стену коју зову Бабакај. Према предању верује се да је он од ње захтевао да се покаје, извикујући те речи на турском. Из српског или женског ината, принцеза је одбила његов захтев, па је остала везана на данашњој воденој граници између Румуније и Србије. У наредном дугом периоду, њу су хранили и појили голубови, у знак захвалности за то што је она њима чинила. Народ овог краја сматра да је дух принцезе још увек жив, јер голубови и дан данас слећу на стену Бабакај. Управо по овој легенди настао је назив Голубачке тврђаве.

Пише: Даница Ђуркин

Путовања су нешто што их од почетка повезује, због чега су са многим градовима доживели љубав на први поглед.

Специфичан начин путовања, само са ранцем на леђима и огромним бројем километара у ногама је оно по чему су препознатљиви. Једноставност и лакоћа пута огледа се у сваком кораку. Путнички зов увек је јачи од њих, те му се веома често препуштају, што их је, за сада, одвело у преко 30 земаља света. Углавном су туре које праве краће, али веома добро осмишљене. На самом путу избегавају коришћење градског превоза, а захваљујући доброј

кондицији препешачили су многе метрополе уздуж и попреко. У свом блогу *Putujici ranac* детаљно извештавају читаоце са дестинације - од смештаја, погодностима и условима боравка, како доћи и како се кретати по дестинацији, ценама карата, улазница, радном времену одређених локалитета итд. Уколико немате идеју шта обићи, видети, где јести и одсести, ове информације можете добити директно са „места злочина“.

Уживају да уживају у моменту и малим стварима које чине живот лепшим. Они су Ана и Иван, *travel couple & travel bloggers*, који су са нама поделили своја

виђења и доживљаје са пута.

Време је да спакујете ранац и препустите се њиховој шашавој авантури.

1. Које приче се крију у вашем ранцу? Можете ли нам рећи нешто о себи? Када сте ушли у свет путовања и како је дошло до тога?

Када смо почели да се забављамо одмах смо знали да су путовања нешто што нас повезује. Већ током наших првих састанака смо причали где желимо да отпутујемо и шта желимо да посетимо. Када смо почели да зарађујемо свој новац, путовања су постала све учесталија и трудили смо се да сваки слободан тренутак искористимо да одемо на неку дестинуцију, која нам је у том тренутку била занимљива и приступачна.

2. Када кажемо „путовање“ која је ваша прва асоцијација? Шта она за вас представљају?

За нас су путовања снага, енергија, све оно што нас покреће и чини живим.

3. Где је било ваше прво заједничко путовање и због чега?

Прво путовање нам је било у Темишвар. Тачно се сећамо како смо били узбуђени због тог путовања, поготово зато што смо путовали колима. То нам је било најближе, нико од нас није био, а и чули смо да је јако слadak град.

4. Колико често пакујете ранац? Многима је тешко да издвоје време како би путовали, како вама полази за руком да годишње обиђете толико дестинација?

Путујемо када год нам се укаже прилика. Некада су то одмори, некада су то празници.

ПУТУЈУЋИ РАНАЦ

Међутим, ми стално гледамо када има повољних карата, за дестинације које су нам занимљиве. У томе нам много помаже флексибилно радно време које имамо на послу.

5. Шта је пресудно приликом избора дестинација?

Када бирамо дестинације увек гледамо да то буду оне које нам се налазе на нашој листи жеља или које су нам интересантне. Међутим, дешава се да када видимо да имају повољне карте за одређено место које нам није познато, ми прво проучимо како то место изгледа па уколико нас заинтересује онда купимо карте. Сматрамо да свако место на свету заслужује пажњу, међутим како је свет велики, а времена је мало, требају се направити приоритети.

6. Како изгледа припрема за једно путовање? Ко је задужен за припрему пута?

Цео процес припреме је готов за три, четири дана. Прво истражујемо шта се и где налази, меморишемо то у наше мапе, а онда следи паковање. Паковање је увек мени препушено, јер тако знам да смо све понели. Иван највише води рачуна о папирологији која нам треба за неку дестинацију као и финансијској страни.

7. Обишли сте доста држава, постоји ли нека/неке која вас је посебно изненадила и одушевила и по чему је она специфична?

Свака држава коју смо посетили је лепа на свој начин, али Исланд је дефинитивно земља која је на нас оставила најјачи утисак. Иако смо чули из прича да је он прелеп, тек када смо дошли тамо схватили смо колико је он магичан и нестваран. Исланд је земља са најлепшом природом, најчистијим ваздухом и најбистријом водом. Тамо смо имали утисак као да се налазимо на другој планети. Вулканске плаже са црним песком, гејзири и мистични водопади су само неки од разлога због којих смо ми заљубљени у ову земљу.

8. Ко је од вас „пратимо листу ствари које морамо видети“, а ко „спонтано тумарамо и истражујемо“ тип путника?

Ми увек направимо неку листу локација које треба да се

случајева лутамо улицама, истражујемо и избегавамо коришћење јавног превоза. Јако смо слични по том питању.

9. Знамо засигурно да су путовања заједничка љубав која вас и повезује. Делите ли још нека интересовања (било на путу или мимо њега)? Шта привлачи пажњу у истраживању Ани, а шта Ивану?

Ми се стално смејемо како смо слични у скоро свему. Углавном имамо јако сличне жеље, или један код другог пробуди жељу да нешто посетимо или истражимо. Ја углавном волим да истражим где се налазе нека битна историјска места, док је Иван сконцентрисан углавном на природне лепоте.

10. Где сте успели да обиђете највише локалитета за најкраће време? Можете ли да поделите свој „рецепт“ са нама?

Пре три године план нам је био да обиђемо Малагу и можда још један град за 4 дана. На крају смо за 4 дана успели да видимо 4 града. Малагу, Севиљу, Гранаду и Кордобу. Мало смо се уморили, али свака упала мишића је вредела. Рецепт је кондиција, добар план и ранац на леђа.

11. Постоји ли место које није испунило ваша очекивања?

Искрено не, свако место нам се допало на свој начин и никада нисмо били разочарани што смо негде на крају отпутовали. Чак се дешава да када посумњамо у нашу одлуку, на крају се пријатно изненадимо са нечим неочекиваним, било то архитектура, храна или људи.

посете, међутим када стигнемо на дестинацију у већини

12. Можете ли да нам испричате неку анегдоту са путовања која вам је остала у сећању?

Када смо ишли из Ставангера на планинарење до „Pulpit rock” -а у Норвешкој, након много препрека које смо морали да савладамо, и након два сата пењања, стигли смо на врх где се није видело буквално ништа. Разочарани што нисмо видели прст пред оком сели смо да се окрепимо и да једемо сендвиче које смо понели, а онда као на филму магла се подигла и указао се прелепи „Pulpit rock” са ког се пружао фантастичан поглед на норвешки фјорд. Сендвиче само што нисмо бацили од среће, и почели смо да трчимо ка литици. Сви смо почели да славимо и да уживамо у чуду природе. Чак је једна група људи почела да свира и пева од среће.

Лепота је у малим стварима.

13. Сусрели сте се са бројним људима, културама и начинима живота. Шта је на вас у том погледу оставило најјачи утисак?

Схватили смо колико смо сви ми на неки начин исти, али такође различити. Као што не постоје два иста човека тако не постоје две исте земље. Различитост је лепа и када је доживиш на прави начин онда увек изађеш са путовања са делићем те различитости која ће дати након дужег времена неку ширу слику.

14. Који је рекорд у препешаченим километрима у једном дану?

То би дефинитивно било 26 km у Паризу. Када смо на некој новој дестинацији ми први дан препешачимо око 20-ак километара и увек кажемо да ћемо да у с п о р и м о следећи пут, али не вреди, то је јаче од нас.

15. Пандемија корона вирусом свима је помутила путничке планове, али ипак сте успели да препешачите „по који километар“ ван државне границе. Колико је другачије путовати у доба пандемије и које дестинације сте за ово време посетили?

Другачије је у смислу што морате стално да гледате да ли можете у одређену земљу да уђете и који су услови за то. То уме некада да буде мало стресно, али и на то се човек навикне. За сада смо посетили: Бугарску, Мексико, Египат, Босну и Херцеговину, Грчку, Шпанију, Шведску и наравно доста се шврћкало по Србији.

16. Са друге стране, пандемија је многе усмерила на истраживање наше државе. Колико сте имали прилике да обилазите Србију? Које наше дестинације вам привлаче пажњу?

У претходне две године Србију смо доста обилазили и заиста смо уживали у томе. Наша земља је толико лепа, а ми нисмо ни знали колико. Што се тиче Србије, нас све занима. Од природе до урбанијих места, мада ћемо увек дати мало већу предност планинама. Омиљена места су нам Овчарско-Кабларска клисура, планине Тара и Стара планина, Ваљевски крај, Сомбор, Сокобања и планина Озрен у јесен.

17. На друштвеним мрежама можемо уживати у вашим авантурама, у детаљним блоговима, врло маштовитим и шармантним фотографијама. Кроз чије око гледамо, ко је задужен за креирање садржаја? Да ли га креирате на самом путу или по повратку? Колико вам је тешко да, услед интензивних тура, упамтите и интерпретирате све информације које делите са пратиоцима?

Ми све радимо заједно, па и креирање садржаја. Иван се највише базира на фотографисање, док ја пишем текст који ће ићи уз фотографију и срећујем

фотографије. Садржај некада настаје на дестинацији, а некада и када се вратимо. Све зависи од тога колико имамо времена на путовању. Пре свега желимо да уживамо на дестинацији и да упијамо све што видимо.

18. Да не живите у Панчеву, које место бисте изабрали за живот?

Ово питање нас често питају и увек одговоримо да су то Валенсија или Барселона. У Валенсији смо били једном и одмах нам се допала енергија целог града. Што се тиче Барселоне, ја сам била тамо два пута, а Иван четири. Она је мало више туристичко место, али тај град је заиста љубав на први поглед. Иван ме је чак тамо и запресио.

19. Шта вам је такав начин путовања донео, чему су вас она научила?

Путовања су нас научила да уживамо у моменту, да се прилагођавамо разним ситуацијама и да будемо захвалани на свему што имамо.

20. За крај, шта бисте поручили и коју дестинацију препоручили географима жељним света?

Поручили би им да верују у себе и своје снове. Све се може уколико то јако и истински желите. Препоручујемо им да обиђу Шпанију. Она није превише далеко, могу да се нађу повољне авионске карте, а енергија коју та држава има је невероватна.

Остатак шашавих авантура пратите на њиховим друштвеним мрежама @putujuci_ganas.

Путујући ранац се одјављује!

	Ана	Иван
<i>Најлепше место на свету?</i>	Мексико	Исланд
<i>Природа или град?</i>	природа	природа
<i>Пратим мапу или спонтано лутам улицама?</i>	како кад, све зависи од ситуације	спонтано лутам улицама
<i>Омиљени град?</i>	Барселона	Барселона
<i>Неизоставна ствар у твојем (путујућем) ранцу?</i>	наочаре за сунце	чоколадица

Пише: Слађана Поповић

Сахел је један од најсушнијих региона у свијету који се бори са бројним развојним проблемима. Клима и суше су утицале на недостатак воде и ширење пустиње Сахаре према југу. Такође, људски фактор је врло битан јер људи су крчењем шума, ширењем обрадивих површина и неправилном односу према земљишту само допринјели таквом стању. Осим тога, овај простор се сусреће са бројним социјалним и економским проблемима, који угрожавају егзистенцију људи који тамо живе. Међутим, овај регион са великим људским и природним ресурсима би могао да има много завиднији положај и у складу с тим се јавила идеја опоравка овог дијела свијета „изградњом“ Великог зеленог зида који би ријешо низ проблема.

Сахел је огромна полусушна регија у Африци. Појас ширине од неколико стотина до хиљаду километара, простире се од Атлантског океана на западу па до Црвеног мора на истоку. Ова регија има површину преко 3 милиона km² и заузима дијелове држава Сенегал, Мауританија, Мали, Буркина Фасо, Нигер, Нигерија, Чад, Судан, Етиопија и Еритреја. Раздваја пустињу Сахару на сјеверу и тропске саване Судана на југу. Ова зона се простире између 14° и 18° северне географске ширине. Регион карактерише дуга сушна и кратка влажна

сезона. Годишња количина падавина варира. У сјеверном дијелу регије се годишње излучи између 100 и 200 mm, док југ прима нешто више падавина, до 600 mm. Вегетација је врло оскудна, састоји се углавном од бодљикавог шибља и једногодишњих и вишегодишњих трава на сјеверу, а идући према југу вегетација је нешто другачија, гдје има више дрвећа.

Ова област је привукла Арапе који су тражили злато, с једне стране и Европљане који су одводили робове из Западне Африке, с друге стране. На тај начин је дошло до сучељавања два различита свијета, различите културе и религије, два различита начина живота што је створило од ове регије комплексно подручје. Сахел је једно од најсиромашнијих и еколошки најугроженијих подручја на планети. Регија се сусреће са бројним проблемима, како природним тако и друштвеним, који су повезани и једни друге узрокују. Огромни проблеми овог дијела свијета су суша која проузрокује глад, затим ерозија тла, крчење шума, оскудица воде, пренасељеност, дезертификација, сукоби међу становништвом.

Сахел је један од најтеже погођених региона у свијету, дезертификацијом и деградацијом земљишта. Ово подручје је изгубило велике површине продуктивног земљишта усљед преко мјерне експлоатације огревног дрвета, не одрживе пољопривреде, преко мјерне и спаше, култивације што је скупа довело до ерозије земљишта и губитка хранљивих

материја и заслањивања. Овде је главни фактор деградације ерозија вјетра која узрокује губитак земље и хранљивих материја. Вјетар односи најфиније честице горњег слоја земљишта у виду суспендоване прашице хиљадама километара далеко. Нешто крупније честице вјетар ваља по подлози што такође утиче на губитак хранљивих материја. Посљедица губитка хранљивих материја из земљишта се огледа у слабој плодности поља под усјевима и доводи до губитка вегетационог покривача што даље ствара социјалне проблеме становништву овог подручја.

Заступљена је и водна ерозија гдје приликом падавина кишне капи одвајају честице земљишта које се даље преносе преко благих падина и нагиба и тако земљиште губи тај плодни површински слој. Веће честице се преносе клизањем или котрљањем. Варијабилност падавина у Сахелу директно и индиректно утиче на биљну производњу, вегетацију, читав екосистем. У другој половини XX вијека дошло је до смањења падавина за око 30%. У Буркини Фасо пољопривредници су извршили прерасподјелу својих поља због опадања падавина, што је негативно утицало на усјеве, па су почели да напуштају поља на вишим надморским висинама јер су приноси постали оскудни. Једну од најупечатљивијих промјена у клими представљају суше у Сахелу у другој половини XX вијека. Јаке суше утицале су на структуру земљишта у ком су се појавиле велике пукотине што такође утиче на усјеве. Поред тога, суше су изазвале миграције становништва.

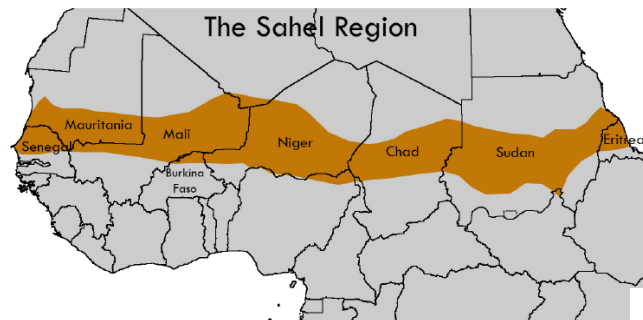
Један од основних узрока деградације земљишта у Сахелу је и антропопресија. Главни људски фактори су раст становништва, миграције

и интензивирање пољопривреде. Стопа раста броја становника у Сахелу се са 1,5% повећала на 3% годишње у периоду између 1950. и 1990. године, што је довело до троструког повећања становништва у XX вијеку. Раст становништва је довео до интензивирања пољопривредне производње на постојећим пољопривредним површинама. Пољопривредници су постали „присиљени“ да обрађују ново земљиште, што је довело до култивације земљишта слабијих бонитетних класа и деградације планинских подручја. Економија земаља Сахела у великој мјери је зависна од пољопривреде, јер се у тим земљама преко 80-90% популације бави најстаријом дјелатношћу. Земљишта у Сахелу су углавном пјесковита, од типова земљишта доминирају ентисоли и алфисоли. Због повољније климе у јужном дијелу Сахела пољопривреда је разноврснија гдје успјевају маниока, сирак, кукуруз, грашак, кикирики, пшеница, памук, шећерна трска, док су у сјеверном дијелу заступљени сирак, памук и просо. Пољопривредна производња није велика, више је екстензивна.

Сточарство је распрострањено онде гдје земљишта нијесу погодна за усјеве. Врсте стоке које се узгајају зависе од етничке групе која их узгаја, Туарези претежно узгајају камиле, а Фулани говеда и овце. Крчење шума такође представља пријетњу за земљиште у Африци. Крчењем земљиште се излаже високим температурама које разграђују органску материју, повећавају испаравање и чине земљиште подложнијим ерозији. У Африци, шума игра важну улогу у заштити животне средине.

Шуме су главни извор енергије за рурални простор и обезбјеђују безброј медицинских и индустријских производа који се користе како у домаћинству тако и у лакој индустрији. Оне су главни извор грађевинског материјала. Скоро 4 милиона ха овог ресурса се крчи или деградира годишње. Географска локација, пространост и недостатак државне власти чине Сахел привлачним за организовани криминал. Трговина дрогом и оружјем, као и трговина људима и кријумчарење миграната додатно доприносе дестабилизацији региона. Све су чешће терористичке претње и напади. Поред терористичких пријетњи, продубљивање еколошких изазова заоштрава конкуренцију за ресурсе и ствара даље тензије између група.

Велики зелени зид је симбол наде пред једним од највећих изазова нашег времена – дезертификације. Из тог разлога, УН су осмислиле јединствени план подршке за десет земаља у циљу повећања напора за убрзање просперитета и одрживог мира у региону. Иницијатива ће се фокусирати на три главне осе активности које имају моћ да трансформишу Сахел, а то су: обнављање деградираних земљишта и одрживе пољопривреде, обезбеђивање чисте енергије и развој малих и средњих руралних предузећа. Покренута 2007. године од стране Афричке уније, ова иницијатива има за циљ да обнови деградирани пејзаже Африке и трансформише милионе живота у једном од

најсиромашнијих региона на свијету, Сахелу. Велики зелени зид обухвата регион Сахела од Сенегала на западу до Цибутија на истоку Африке. Када буде завршен, Зид ће бити највећа жива структура на планети – 8.000 km природног чуда свијета које се протеже по цијелој ширини континента. До 2030. године, амбиција иницијативе је да се обнови 100 милиона ха тренутно деградираног земљишта и створи 10 милиона зелених радних мјеста. Сахел, са популацијом од преко 300 милиона и растућим трендом урбанизације, нуди огромне могућности за глобално тржиште.

Иако има у изобиљу људске и природне ресурсе, нудећи огроман потенцијал за брз раст, постоје дубоко укорјењени изазови, еколошки, политички и безбједносни, који могу утицати на просперитет и мир Сахела. Постоји огроман потенцијал за еколошку обнову како би се земљиште вратило у продуктивност и биолошку разноврсност широм Сахела, како кроз опоравак деградираних земљишта, тако и кроз ширење одрживих пракси управљања пољопривредом и сточарством. Одржавање еколошког напретка уз подршку економском развоју захтеваће чисту енергију. Срећом, Сахел је благословен неисцрпним извором енергије. Регион прима сунчеву свјетлост доследније и са већим интензитетом него скоро било гдје на земљи. Соларна енергија која пада на Сахел била би довољна да задовољи енергетске потребе цијеле планете.

СРПСКА ПРЕСТОНИЦА ПАПРИКЕ

Пише: Немања Јосифов

З а Србију се безброј пута може чути да је „земља шљива“ по којој је она препознатљива не само у региону, већ и у свету. Међутим, неопходно је истаћи да шљива није једини производ којим наша држава треба да се поноси, већ су ту и многи други пољопривредни производи за чији су развој нарочито значајни повољан рељеф, клима, као и плодно тле. Скоро за свако насеље у Србији може се рећи да је карактеристично по одређеној аграрној култури. Управо једно такво, које ми је привукло пажњу, јесте Доња Локошница, за коју се прича да је „црвено село“ или још сликовитије „престоница паприке“, те сам одлучио да је посетим и лично се уверим у њене чари.

Доња Локошница смештена је у плодној Лесковачкој котлини, на десној обали Јужне Мораве и удаљена је 6,5 km од центра Лесковца. Име Локошница везује се са претпоставком да је на месту Горње Локошнице било позно римско или византијско насеље под тврђавом из тог времена, од ког и данас постоје трагови. Чим су на ове просторе дошли Словени, од покорених РOMEЈА прихватили су реч *lokus*, што означава место, кућу, стан или варош од које су сковали назив Локошница. Када је створено сеоско насеље испод Горње Локошнице оно је добило име Доња Локошница, која је по попису из 2011. године бројала нешто мање од 900 становника. На улазу у место сачекаће вас табла која вам жели добродошлицу. Када се пређе мост преко Јужне Мораве почињу прве куће. Оне засигурно не би деловале тако спектакуларно да се на скоро свакој од њих, као и на оградама и капијама дворишта, не налазе венци паприка који неодољиво привлаче пажњу. Због тога сам одлучио да препешачим целу главну улицу Доње Локошнице

и направим низ прелепих фотографија.

У самом центру упознао сам господина Слободана (Дане) веома љубазног и пријатног човека. Када сам му рекао да студирам на ГФ-у у Београду и пишем чланак за факултетски студентски часопис одлучио је да ми исприча многе занимљиве ствари везане за ово насеље које почетком јесени изгледа као из бајке. Сазнао сам да је за Доњу Локошницу карактеристична посебна врста паприке „низача“, која само овде успева, а мештани је називају „црвено злато“. На овом подручју гаји се вековима уназад. Убрана паприка се ниже тако што се дршка пробада жицом и једна за другом ређа на канап. На тај начин формирају се венци масе од 12 до 15 kg који виси са скоро сваке куће у селу. Паприке се суше на крововима или зградама 20 до 30 дана и све то зависи од сунца. У овом послу учествују сви мештани насеља. Тада се село потпуно зацрвени. Када се нанизане паприке осуше, један део се меље и припрема се чувена лесковачка туцана паприка. Она је препуна витамина и минерала. За љућу варијанту додаје се посебна врста паприке коју становници Локошнице зову пуцавка. Ајвар добијен од ових паприка изузетно је тражен и скуп. Такође, сваке године у септембру одржавају се „Дани паприке“ и том приликом се организују такмичења у печењу, љуштењу, припремању јела и низању паприке.

У више од 350 домаћинстава годишње се произведе око 500 вагона зачинске паприке и по томе су уникатни на простору Србије и региона. Каже се да се овде производи најбоља млевена паприка на тлу Европе,

па не чуди што производе из Доње Локошнице траже купци чак из Немачке, Француске и Америке. Сезона послова траје од средине августа до средине октобра и тада су мештани овог јужноморавског насеља најактивнији. Од око 1.300 ha под паприком у Лесковачкој котлини се на половини гаји локошничка паприка која се промовише на престижним сајмовима у земљи.

У малену Доњу Локошницу у последње време долази и све већи број људи из иностранства који се интересује за производе из овог насеља. Треба истаћи и да је 2021. године отворена задруга под називом „Локошнички козји рог“ која је веома важна за додатно подстицање пољопривредне производње. С обзиром да је примарна делатност насеља повртарство, мештани се углавном баве дистрибуцијом суве млене паприке. Робу шаљу продајним ланцима широм Србије и део извозе у Словенију. Целом причом и сазнањем о Доњој Локошници био сам фасциниран. Посета овом необичном и занимљивом месту са љубазним мештанима једно је незаборавно искуство које се мора доживети.

НЕСАЛОМИВИ ЈАДАР

Пише: Ана Брашњовић

Еколошка катастрофа или еколошки просперитет два су различита мишљења становника и еколошких активиста у Србији, док мултинационална компанија Рио Тинто планира да отвори рудник литијума у долини реке Јадар.

Због страха да би овај рудник могао да остави озбиљне последице у погледу екологије и загади земљиште и воду, део грађана је покренуо протесте, петиције, рекламне кампање и иницијативу Уставном суду да погледа и оцени локални план по којем се планира експлоатација литијума. Из ове компаније обећавају да ће водити рачуна о екологији за пројекат „Јадар“ који је добио име по реци где је пронађен. Подземни рудник још увек није добио дозволу јер се чека процена утицаја на животну средину, а власти наше земље су обећале да ће управо становништво на Референдуму који ће бити одржан, одлучити да ли желе рудник литијума у Србији. Поред тога што је закон о експропријацији склоњен са дневног реда, грађани већ недељама протестују и блокирају путеве у нашој земљи како би се што пре стало са овим пројектом.

Становници овог дела Србије су незадовољни ситуацијом јер ће рудник директно утицати на места

општине Лозница, а то су: Горње Недељице, Сталина и Брезјак. Планирано је пресељење чак 50 домаћинстава и откуп земљишта од 330 грађана. Упркос томе што из ове компаније наводе да ће поштовати све еколошке мере, већ из 2012. године имамо пример лошег утицаја самог ископавања овог минерала у Србији. Када је становник једног села те године склопио уговор са овом компанијом о откупу земље није ни могао да слути шта га очекује. Шест година након уговора, 2018. године, дошло је до изливања две истражне бушотине због чега је детелина престала да расте на једном делу парцеле, а компанија се обавезала да надокнади штету. Поред тога, исте године су урађена истраживања о количини бора у земљишту поред места где ова компанија жели да отвори рудник и она су износила 574,72 mg/l. Поређења ради, дозвољена количина бора у води за пиће износи 1 mg/l, а у рекама које имају воду најлошијег квалитета свега 2,5 mg/l, из чега закључујемо колико би овај рудник био штетан за земљиште, ваздух и поготово наше реке попут Јадра и Дрине, која представља највећу притоку реке Саве. Осим бора, постоји и велика концентрација натријума, који има погубно дејство за биљке. Измерена концентрација овог елемента била је 1.085,35 mg/l, док је у води за пиће дозвољено свега 200 mg/l, што опет указује на штетност овог пројекта за наше земљиште. Поред ових елемената, подземне воде имају повишене вредности бора, литијума, арсена, хлора, сулфата и других параметара. Такође, на неким локацијама детектоване су повишене концентрације живе, угљоводоника и хрома. Еколози такође говоре да би за потребе овог рудника биле

потребне огромне количине воде због чега би током лета могле да настану суше. Поред суша и поплава, испумпавање и пуштање таквих вода у реке би пореметило природни баланс живог света у њима и ниво подземних вода, тако да би корење остајало без воде, чиме би дошло до суша оближњих шума. Поред тога, токсичне мешавине горе наведених хемикалија би трајно загадиле оближње потоке, реке и воду која се користи за снабдевање становништва лозничког краја. Предвиђена је и депонија јаловине која би се највероватније налазила поред саме реке Јадар, чији утицај на реку не морамо ни да коментаришемо.

Србија ће бити несрећна земља, ако ова бездушна компанија дође на нашу плодну територију Мачве и Рађевине, исели 20 села, отера људе са својих огњишта, посече воћњаке и винограде, уништи пчелињаке и загади скоро трећину Западне Србије. Поред великих кинеских загађивача у Бору који испуштају воду са бакар сулфатом и директно загађују Брестовачку реку која се улива у Црни Тимок и пролази кроз центар насеља, овај еколошки загађивач ће загадити целу Србију.

Упркос свим овим наводима шта би могло да се деси са еколошког становишта, власт наше земље поручује да је развој овог пројекта од изузетног значаја за нашу земљу и да ће донети огроман број радних места, као и да не би пристали на отварање било чега што би нашкодило природи наше земље, у шта дубоко сумњамо с обзиром на лошу историју широм света ове мултимилионске компаније.

Свака сличност са стварним ликовима и догађајима је потпуна случајност и плод маште.

Недеља, 14.06. 18:42 h

Чује се звук пиштаљке. Тренер тражи *time-out*. Још који минут до краја утакмице. Гости воде. Љут је. Виче на играче. Све што су договорили на полувремену, није испоштовано. Највише бесни на Уфука.

- Момче, где си данас? Покрени се, аман!

Уфуку су тог дана мисли биле негде другде, колико год да је одавао утисак присебности... Није могао ништа да погоди. Тренер виче и на остале.

- Нихат и Селим нека крену у напад. Пазите се њиховог пивотмена. Данас не маши. И ослободите простора за Уфука, да крене по левој страни и коначно нешто погоди!

Пауза је готова. Утакмица се наставља. Напад је кренуо. Нихат и Селим се добацују. Противнички играчи комешају. Уфук се издвојио напред. Трчи. Чека лопту. Код Селима је. Селим је шаље напред. Лопта стиже у Уфукове руке. Десна-лева-десна... Иииии.... Голман ју је одбранио! Звук пиштаљке одзвања салом. Утакмица је готова. Гости славе. Уфук се стропоштао на терен. У неверици је...

/.../

Три месеца касније.

Док је Уфук Селиму, Мустафи, Нихату, Денизу, Левенту и Јилдиз говорио о догодовштинама са путовања, Бахар је била у својој соби,

у поткровљу. На зиду окренутом ка југоистоку качила је разгледнице. За то време, њихова мама, госпођа Гулхан је припремала вечеру и гунђала, јер је Уфук опет купио погрешан пиринач, онај дугуљаст. А лепо му је говорила да је најбољи онај округли за ђувеч и сутлију. Никад је није слушао. И током детињства је био несташан и тврдоглав. Бахар је, пак, своју тврдоглавост умела да испољи на другачији начин, али је због своје послушности увек била награђена. Једина особа коју је Уфук заправо слушао, била је Јилдиз. Друштво је грицкало лешнике и пистаће. Пио се црни чај и гостило уз реванију са маком, коју је Бахар припремила по рецепту чувеног Максута Ашкара.

- Где је Бахар? упита Јилдиз.

- Горе је. Ако хоћеш, иди да је позовеш, рече Уфук.

Током пењања уз степенице, чула је како са грамофона допире нека песма коју до сада није чула. Пријатан мушки глас певао је на њој непознатом језику.

...не би, не би људи живот проклињали, све би руже жени поклањали...

Одшкринула је врата и видела како се Бахар попела на мердевине. Покушавала је да окачи још пар разгледница при врху зида. Окренула се и видела да је Јилдиз збуњена оним што види и што чује.

- Требало би да мирујеш.

- Знам, али, боље ми је. Сишла је са мердевина. Могу ово и касније да обавим...

- Одакле ти ова плоча?

- Купила сам је у Београду, од једног антиквара. Први пут сам песму чула на радију, док нас је Вељко возио до Ташмајдана

(читај: каменолома). Јако ми се допала и пожелела сам да купим CD, али како је изашла 1974. онда је плоча била пун погодак. Осмехнула се.

- Вељко? Покушала је некако да изговори. Ваш водич?

- Да, баш он.

Изашле су из собе. У башти их је чекало весело друштво. Поздравили су се са Бахар. Села је покрај Уфука.

- Боље ти је?, упита Мустафа.

- Да, јесте. Осмехнула се. Вероватно сви чекају на мене да испричам како је било, јер је Уфук причао само о неким забавним детаљима, зар не?

- Не, само о томе како га је у Сарајеву на Башчаршији заболела глава (читај: *baş*) од јаког сунца, додаде Селим.

- И о томе како га је Азра, ваш водич по Босни, водила да скаче са моста у Неретву, рече Нихат.

- Ох, мој бата се баш уобразио. Намигнула је. Па да почнем.

Наши преци су пре више стотина година дошли путевима Балкана, преко којих су ишле хорде јуришних ратника и каравана. Стигли су до данашњег Истанбула и ту се настанили. Међутим, у делу који сада знамо као Европска страна (читај: *Avrupa Yakası*), дошло је до побуне, те је наш чукун чукун деда морао да се пресели за Адану, где и даље живимо. А има и нас, који смо овде само повремено...

- Да, током студија си била у Истанбулу. Где ћеш сада да живиш?, упита Левент.

- Не бих знала. Како нећу као мој брат, Селим и Нихат да градим рукометну каријеру у Адани или као Мустафа, пак, да се бавим адвокатуром у Истанбулу, већ ћу се бавити животињама, онда можда буде

Пише: Александра Петровић

неко село. Ипак сам ветеринар. А нисам ни машиновођа као ти, нити лекар као Јилдиз, нити терзија као амица Осман...

- Занимљиво, рече Дениз.

- Ох, ћутолог је коначно проговорио. Сви се насмејаше. Бахар, настави. Желимо све по реду да нам испричаш. Од Уфука нема вајде. Прича како му шта падне на памет, рече Јилдиз.

- Добро, настављам. Где стадох?

- Код Адане, додаде Мустафа.

- Тако је. Током детињства, наш дека Бариш нам је често причао о прецима. Говорио је да смо ми пореклом Срби. Захваљујући *девширми* (читај: сакупљању) дошли смо на исток и примили ислам. Укратко, „обичај“ је подразумевао да здраву и младу мушку децу јуришни ратници одводе за Турску, како би, пошто се одшколују, служили османској војсци. Тако је и наш предак Вук, као малишан, дошао у тадашње царство. Уфуку и мени, одувек је било занимљиво да истражујемо о словенским коренима. Те смо решили, да када дипломирам, а уједно се заврши и рукометна сезона, одемо на путовање по Балкану (читај: планини). Тако и би. А Уфуку је посебно добродошло мало авантуре после напорне сезоне...

- Јесте, уздахну он.

- По доласку у Београд, на аеродрому нас је сачекао Вељко, наш водич. Упознали смо га случајно. Пре пар година, Уфук и ја смо летовали у Белеку, а Вељко је радио као представник једне српске агенције. Како је добро знао турски, чуо је да разговарамо о нашим коренима и како би било лепо да једном, лето на топлим морима наше земље, заменимо одмором „на суво“.

Одједном, пришао је поред нас. Упознали смо се и испричали смо му целу причу. Рече нам, да ће се већ од идуће године вратити у Србију за стално, те да ће нас радо угостити и припремити нам посебну туру, када се за то будемо одлучили.

Заправо, Вељко је био од оних људи који увек нешто брбљају и који се никада не умарају. Један од оних, који су били принуђени да обављају више послова истовремено, јер плаћати ренту за стан и пратеће режије на Дорћолу (читај: раскрсници, прим. прев.), а уз то школовати двоје деце, као самохрани родитељ, признаћете, било је напорно (најблаже речено). Супругу је ретко помињао. (преминула је од карцинома, пошто се вратио за Србију).

Пошто смо изашли са аеродрома, одвезао нас је својим малим аутом до места где смо одсели. Заправо, то је био стан, изнајмљен на месец дана на једној необичној локацији – у Гроцкој (некада Хисарџик), једној од станица Цариградског друма. Пре него што смо стигли до одредишта, Вељко нам је објаснио да мештани Гроцке, годинама муче муку са водоснабдевањем, те смо се уплашили, шта ће бити док смо тамо (ипак је лето почело), али на срећу, нису нас задесиле такве муке.

Власник стана, онижи и просед човек, живи на Бегаљичкој падини (село надомак Гроцке) и презива се Коџић. Његови преци су дошли са југа Србије у околину Београда и ту се трајно настанили. Из краја, који је дуго био под „нашом“ влашћу, а који је припојен Србији XIX-века. Оној независној. Потоњој краљевини.

- Аууу...Машала! Како си

успела да све упамтиш и да научиш све те називе?, упита збуњено Нихат.

- Ово је тек почетак. Слушај даље, додаде Уфук.

- Рецимо, да је моја радозналост неке људе (читај: Вељка и Азру), поприлично уморила, а да је моја нова бележница, већ после пар недеља „остарила“. Уз то, имам и добру меморију. Намигнула је.

- Моје слонче, рече госпођа Гулхан, док је износила ђаконије из кухиње, којима је окупљено друштво требало да се почасте за вечеру.

- Треба ли ти помоћ?, упита Уфук.

- Јок. Још увек није све готово. Ћувеч се и даље крчка. Одох да га припазим.

- Пошто смо се сместили, Вељко је отишао до пијаце и купио нам трешње из Ритопека, села у близини. Биле су то оне последње и особито укусне. Међутим, мештанима овог села надомак Дунава муке задају недостатак воде, али и појава клизишта. Ипак, то их не спречава да буду успешни воћари и цвећари.

- Баш као што ми, овде на југу, узгајамо памук, рече Нихат.

- Пшеницу, кукуруз, соју..., додаде Левент.

- Да није било бране на реци Сејхан, проблем поплава би и даље био нерешив, а не би било ни обиља хране, ни струје, додаде Јилдиз.

- Баш тако. Ево, стиже нам укусног пшеничног хлеба... Мама, то си узела у дућану чика Онура, зар не?

- Не, овај сам сама направила. Рецепт ми је дала комшиница Седеф. Управо сам га извадила из фуруне.

- Дивно мирише. Мирише на

детињство..., промрмља Уфук.

- Него, хајте да једете. Бахар ће после да настави своју причу, шта кажете?

- Може, одговори усхићено Селим. Баш сам огладнео.

- Али пре тога још нешто, узвикну Бахар. Да заокружимо причу...

- Може, може. Рекоше сви углас.

- Сјајно. Осмехнула се. У околини Гроцке налази се локалитет Бело брдо, који потиче из неолита, налик нашем *Тереваџ*-у. Мада данас нема винограда на брду (читај: *Тереваџ*, прим. прев.), у околини Смедерева (некада Семендра) их има, као и мноштво воћњака под кајсијама (као да смо код куће). Смедерево смо посетили већ идућег дана. Леп град, на десној обали Дунава. Препознатљив по својој средњовековној тврђави, коју је изградио деспот Ђурађ. Једва сам упамтила његово име. Он је бранио Србију и своју престоницу од „наших“ напада, али, коначно 1459. Смедерево је пало у „наше“ руке и тако нестаде средњовековна Србија. Вељко нам је још казао да је *teyze*¹ деспота Ђурђа, Оливера била жена султана Бајазита I.

Синоним Смедерева данас јесте железара, налик нашем Искендеруну, у којем је смештен *Isedemir* (од „*İskenderun Demir ve Çelik*“). Када сам то поменула Вељку, он ми је казао да је као мали читао бајку *Баш Челик*, док је путовао на летовање у Грчку, пролазећи покрај Демир Капије (читај: гвоздених врата). Нажалост, загађење ваздуха јесте свакодневица овог града. Покрај Дунава, сунцем

¹ Назив *teyze* означава тетку са мамине стране, док би се за тетку са татине стране користио назив *hala*. Уопштено говорећи, диференцијација родбинских веза у турском језику је детаљнија него и у нашем.

обасјаним, ручали смо рибу са роштиља, а неки су попили и једну чашу белог вина. Гуркала је Уфука, смејуљећи се.

- Ручак је био баш баш укусан, додаде Уфук.

- А верујем да ће бити и ова вечера, зар не Бахар?, упита госпођа Гулхан, постављајући тањире.

- Да, да. После вечере ћу вам причати о Шумадији и путу који води долином Велике Мораве. Пријатно нам свима било!

Трпеза је била крцата. Мноштво малених чинија било је до врха напуњено салатима од свежег поврћа. У средини софре налазиле су се велике земљане чиније са булгуром, потом ђувечом, сармом од виновог лишћа и плато на ком је било мноштво заљућених аданских кебаба, те и не чуди што је свима при руци био *şalgam*. За десерт су их чекали сутлија и *Taş kadayıf*, док су бокали били напуњени свеже цеђеним соком од мандарина и поморанџи...

/.../

Међу шаренилом разгледница на зиду, окренутом ка југоистоку, била је окачена и једна цедуља, налик оним подсетницима, које качимо на фрижидере и у роковнике. Ситним и нечитким рукописом је написано - док живот искушава, а мноштво случајности на које наилазимо, прихватамо као реалност, не схватамо да су покрај нас заправо прошле сене прошлости, које нас уче стрпљењу и оснажењу. Јер некада слика у огледалу, попут вашарског, нуди само илузију, на коју смо несмотрено пристали. Када одраз избледи, добро ће нам доћи падобрани, како бисмо се безбедно приземљили и одшкринули

капију будућности. Иза ње нас чека непознаница. Случајности ће се наново сретати, али овога пута лакше препознавати. Биће храбрих потеза, победа, ризика, сумњи, бегова, трчања... И док будемо преиспитивали наше потезе, изнова и изнова слетали, саплитали се и устајали, на некој од раскрсница наићи ћемо на посве нов, велики шарени балон - круну свега доброг. Лет ће бити сигуран. Гаранције постоје. Уследиће укрцавање.

Са грамофона се простором ширило: ... *şu dünyadaki en bilgin kişi, kendini bilendir*² ...

Тата је имао право, помисли Уфук.

Наставиће се.

² „Најмудрија особа на свету је она, која познаје саму себе.“ прим. прев. Hayat Bayram Olsa (1972) – Şenay

СТИГАО ЈЕ „ЦИРКУС“ И У НАШ МАЛИ ГРАД

Пише: Даница Ђуркин

Нови Сад није од оних градова који наметљиво настоје да вам се допадне, да вас заведу и опчине. Као и његови староседеоци, који упорно настоје да одрже провинцијску опуштеност, мирноћу, уљудност и господство, овај град на први поглед делује као дама свесна својих чари и управо због тога помало незаинтересовано и неприступачно. И поред тога што је један од најдинамичнијих градова у Србији, што се убрзано шири и расте и у висину, и у дужину, и што се број становника последњих година константно повећава, то се никако не одражава на његов дух. Он поносно носи епитет мултинационалне, мултикултуралне и мултифункционалне средине. Различитост се схвата као предност и то се осети на сваком кораку.

Свим народима Новог Сада, од римске Паноније до данашње Војводине, било

је заједничко једно – да повежу обале Дунава и споје Бачку и Срем. А као што су новосадски мостови спајали обале, уједно су повезивали и људе, жеље, љубави и живот.

Дунав, река која је раздвајала и спајала државе, народе и цивилизације, никада није било лако премостити, нарочито на средњем току, где је некада био „дубок и страшан“, као море. Ипак, велика река, народ је морао преко. Па тако, од Гибралтара на Дунаву, вековима су народи прелазили са једне обале на другу. Прво чамцима, потом скелама (прва се помиње још у XIII веку!), понтонским мостовима (за време Турака). Ницали су и

подизали се разни мостови над Новим Садам, од железничког моста Фрање Јосифа - Краљевића Андреја, преко Поћорекског, моста краљевића Томислава, Маршала Тита или Варадинског, Жежељевог до моста Слободе.

Још је Мика Антић давних времена приметио да су Новосађани заљубљени у своје мостове. Онако како је и сам био гимназијалски заљубљен у Нови Сад. Мостови су деценијама бесомучно рушени, да би изнова били подизани. „Подизани да би се у њих гледало... Али, и да би се са њих гледало“.

На крају XX века, више њих је било у Дунаву, али ниједан на њему. Опет су прорадили дунавска шајка, лађари и панонски морнари. И опет са истом жељом – спајања и повезивања.

Стога не чуди да је управо под слоганом „*За нове мостове*“, Нови Сад понео титулу Европске престонице културе 2022. године. Пројекат програма

се састоји из четири области, односно четири вредности, које град жели да подели са остатком Европе. Чврсте вредности, попут стубова четири моста, симболишу:

- *слободу* (Мост Слободе), кроз питања културног развоја младих и креативне индустрије;

- *дугу* (Варадински мост), огледану у мултикултурализму, специфичним баш за Нови Сад, који обрађује теме конфликта, миграција, толеранције и различитости;

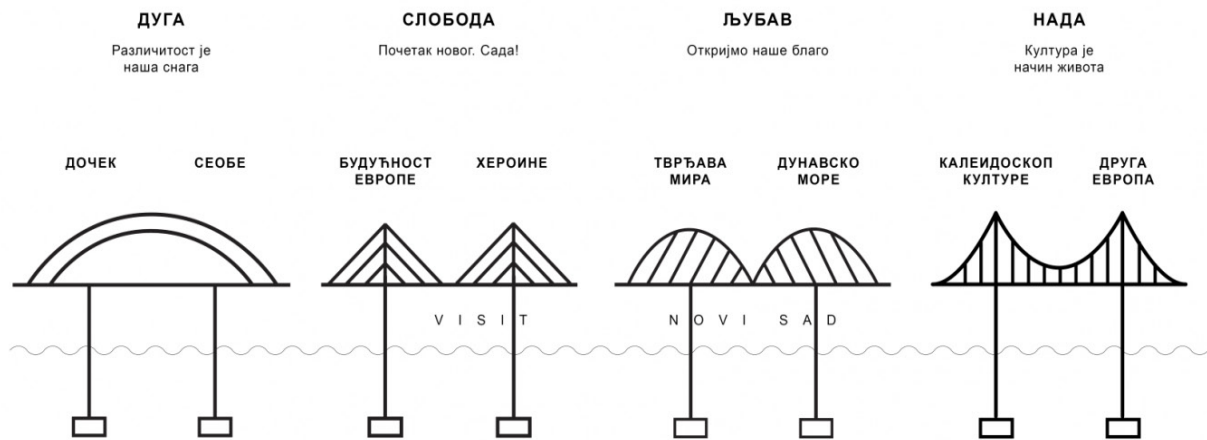
- *наду* (Жежељев мост), као симбол просперитета, обухвата питања културних капацитета и јавних простора;

- *љубав* (Нови мост, који би требао да споји Лиман и Рибарско острво), оличену у богатом културном наслеђу.

Но, на почетку свега, шта је заправо Европска престоница културе?

European Capital of Culture је један од најпознатијих програма Европске уније који има за циљ да презентује богатство и разноврсност европских култура, помогне обнову градова и (ре) витализацију њиховог културног живота, ојача њихов међународни имиџ, подстакне развој туризма и побољша поимање места у свести њиховог становништва.

Пројекат датира из 1985. године, тада под називом Европски град културе, у прво време обухватао је традиционалне културне центре и туристички афирмисане градове, попут Атине (1985), Фиренце (1986), Амстердама (1987), Берлина (1988) и Париза (1989), да би касније обухватио широку лепезу различито профилисаних градова,

од историјских градова (нпр. Матера и Авињон) до некадашњих индустријских центара (нпр. Глазгов и Ливерпул). Обележје градова културе јесте богатство препознатљивих културних садржаја и атракција, као и естетски привлачни урбани амбијенти, због чега су ових градови и изузетно популарни међу туристима.

С обзиром да су најпосећеније урбане дестинације, то доноси вишеструке позитивне социоекономске ефекте на њихов развој. Било директне, развојем туризма (попут подршке очувању и промоцији културне баштине, јачања културних институција, развоја нових културних активности и креирања имица града итд), било индиректне, стимулацијом комплементарних економских активности. Многе престонице културе не само привремено, већ и дугорочно бележе бројне бенефите захваљујући оствареним инвестицијама, унапређењу туристичке инфраструктуре, развоју туристичке привреде, обогаћивању културних активности, креирању бољег имица, ангажовању

локалног становништва, оснаживању културне и креативне индустрије.

Унапређивање постојећих и развој нових културних ресурса, брзорастуће туристичко тржиште, као и особен приступ културној политици, представља врло важан сегмент јачања позиције градова у националној, регионалној и глобалној хијерархији система градова. Колики је значај културне димензије за различите аспекте урбаног развоја указује и ривалитет између градова приликом „надметања“ за превласт у области културе. У том надметању, ове 2022. године (првобитно је требало бити 2021, но година титуле је померена услед глобалне пандемије), превласт су однели градови Каунас (Литванија), Еш сир Алзет (Луксембург) и Нови Сад, међу првим градовима ван Европске уније који је проглашен за Европску престоницу културе, чиме је постао један од 60 градова који су понели ову титулу, негујући богатство различитости и интеркултуралност.

Сада, ако сте се на тренутак запитали, зашто је Нови Сад први урбани представник

културе Србије, дозволите ми да вас кратко подсетим на: Стеријино позориште, Змајеве дечје игре, Новосадске музичке свечаности, Међународни цез фестивал, Интернационални фестивал алтернативног позоришта „Инфант“, Фестивал филма и медија „Синема сити“, Међународни фестивал видео-уметности „Видеомедеја“, Дунавска ТИД регата, Међународни сајам пољопривреде, Међународни сајам лова, риболова, спорта, туризма и наутике „Лорист“, највећи музички фестивал југоисточне Европе „Егзит“ итд... „Српска Атина“ је град музеја, галерија, библиотека и позоришта. Старих и нових образовних и културних институција различитих нација, култура и менталитета. Био је и остаје домаћин великих привредних, културних, научних и спортских манифестација. О бројним, значајним, личностима науке, образовања, културе и уметности, који су овде живели и стварали, те архитектонским здањима и вишевековним заоставштинама бројних народа, сувишно је и говорити.

Након вишегодишњих припрема, аплицирања, евалуације, 13. јануара званично

ШИРОМ СВЕТА ОБЕЛЕЖАВАМО

је стигла и титула, у оквиру свечане манифестације Дочек. Символично Дочек представља прославу две Нове године, два датума, два рачунања времена, два сата – онај обични и петроварадински, и кроз визуелну и извођачку уметност слави интер и мултикултуралност карактеристичну за Нови Сад, који је те вечери посебно заблистао, баш као „и понекад кад шест разних цркава у глас зазвоне“.

У припремним годинама развијени су бројни програми за промоцију, међународну сарадњу уметника и јачање капацитета културне сцене. Урађене су две културне станице Свилара и Еђшег, чије отварање на рубовима града треба допринети већем културном ангажовању грађана и побољшању социјалне интеракције.

Поред тога, покренуте су платформе, односно тематске целине – уз Дочек, то су и Калеидоскоп културе, Будућност Европе, Тврђава мира, Сеобе, Хероине, Дунавско море и Друга Европа. Кроз Калеидоскоп културе реafirмише се идеја града као позорнице и подразумева активирање расположивог урбаног простора и ресурса кроз уметничка остварења. У позно лето, када је град најактивнији, јавни урбани простор постаје велика сцена, са најразноврснијим културним и фестивалским програмима, намењеним како градској популацији, тако и туристима. Фокус Будућности Европе је усмерен на промоцију и развоју дечјег стваралаштва и стваралаштва младих уметника, са циљем умрежавања Новог Сада и Европе кроз културну размену младог континента становништва. Тврђава мира

обухвата програме који промовишу помирење народа, политику мира и заједништво. Сеобе симболишу сусрет различитости сагледавањем миграција становништва као извора културног, уметничког и креативног изражавања. Хероине величају моћ женског стваралаштва, оживљавањем женског историјског наслеђа зарад равноправнијег друштва. Дунавско море фокусирано је на очувању природних потенцијала једне од највећих европских река, у споју уметности и екологије. Друга Европа истражује и слави културу другачијег. Осим овога, Нови Сад је добио и нову Музичко-балетску школу и концертну дворану, да се у њима креативно изражавају и стасају неки нови клинци. Док је подграђе Петроварадинске тврђаве попримило нову боју и изглед обновама фасада и објеката. Нови Сад је први град у Србији и један од ретких у региону чије, готово све установе културе, имају петогодишњу стратегију рада. Заблестали су и стручњаци у култури, као и сам град, надам се да ће сјај трајати. А, у оквиру пројекта „Нова места“ реконструисани су и уређени јавни и мали простори у суседству. Уређење 36 „нових места“ у сарадњи са локалним заједницама (у нпр. Новом насељу, Детелинари, Адицама, Лиману, Руменки итд.), чини значајну промену у урбаном простору.

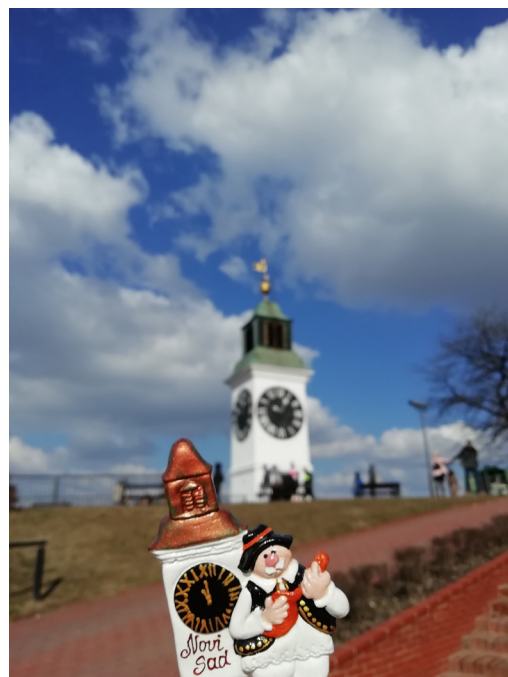
Будућа стратегија одрживог развоја културе требала би поставити основе за унапређење урбане културе и културног живота, оснаживање културних институција и обнову културног наслеђа. То се да постићи кроз имплементацију нових програма, ангажовање нових људи (локалног

становништва, културних институција, удружења, организација, уметника) и формирањем нових културних простора и објеката. Управо зато је и визија пројекта „Почетак новог. Сада!“.

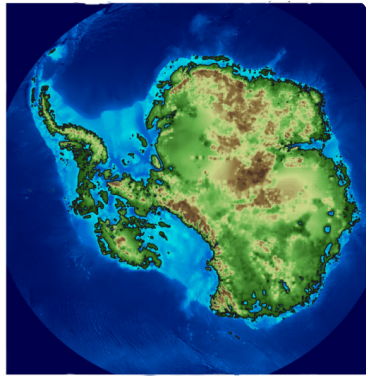
Разноврсна понуда културног програма, како популарне тако и алтернативне сцене, обухвата више од 1.500 културних манифестација и 4.000 локалних, националних и интернационалних уметника. Не пропустите овогодишњу јединствену прилику да на домаћем терену искусите европски културни калеидоскоп, јер, сложила бих

*„Био сам, куд све нисам,
више ни не знам ‘ди сам,
ви’до сам све којешта,
беду и сјај.“*

*Вароши има, што да грешим душу,
бољих и лепших,
ал’ само једна је, схваћаш,
варош у коју се враћаш.“*

Пише: Денис Поповић

сведочењима постоји једно парче копна на којем се налазе велике ледене масе. Од осталих истраживача треба споменути Џејмс Кларк Роса британског истраживача и морепловца који је дао значајан допринос у проучавању поларних области током прве половине XIX века, у чију част је названо Росово море и познати ледник – Росов ледник (шелфски).

Међутим, тек 1895. године Карстен Егеберт Борхгревник, родом Норвежанин, био је прва особа која је крочила на копно Антарктика. Гледано хронолошки даље – Ернест Хенри Шекестон је искључиво истраживао Јужни пол и он је заједно са Робретом Скотом открио магнетни Јужни пол 1909. године попевши се на вулкан Маунт Еребус.

Током наредних година истраживање Антарктика досегло је врхунац. Најпознатији човек, односно синоним за Антарктик, свакако је Роалд Амундсен, Норвежанин који је најпре био заинтересован за Северни пол. Од те идеје је пред сам полазак на експедицију одустао јер се проширила вест да је до Северног пола стигао први Роберт Пири. Амундсен није одустао од истраживачког духа и свој брод и посаду је окренуо у правцу југа ка Јужном полу. 20. X 1911. године он упловљава бродом у Росово море и након 55 дана пешачења долази до жељене тачке. 14. XII 1911. стиже на јужни пол где је развио заставу Норвешке са својом посадом.

За Јужни пол био је заинтересован енглески истраживач Роберт Скот и његова посада. Међутим, они су се на истраживачки подухват упутили касније, и обзиром да дужи временски период од Скота није било никаквих вести, па Енглеска покреће експедицију његовог проналаска. На 79° јужне

У даљени простори наше планете су веома примамљиви јер су неки поприлично далеко и да немамо приступа Интернету и обиљу података које се стално објављује у виду текстова, слика и видеоснимака можда и не бисмо имали тако добар осећај о постојању нечега несвакидашњег. Још од Хипарха (190-120. п.н.е) Антарктик привлачи пажњу, поготово идеја да на Земљи постоји *Terra Australis Incognita*, коју је и развио Птоломеј (100-170 н.е) износећи чињеницу да јужно од Атланског и Индијског океана постоји још један континент. Та идеја је са данашње тачке гледишта имала смисла, те је најпознатији картограф Герхард Кремер Меркатор 1587. године на карти приказао јужни континент који се налазио између до тад не

опловљених предела и Јужног пола. Међутим, званично је континент открила руска морнарица 1820. године, и према њиховој тврдњи видели су непрегледну количину леда, а сведочење су потврдили и морнарички официр Михаил Лазарев - командант брода Мирниј и Фабијан Готлиб фон Белингхаузен командант брода - Восток, који су опловили око ледника који је силазио са континента у море.

Фабијан Готлиб фон Белингхаузен приликом пловидбе је посетио и открио Јужна Шетландска острва и именовано их: Петар Први, Лешков, Заводовскиј и Високој. Полуострво Антарктик именовано је Александрова обала, а данас оно носи назив Александрово острво. У његову част једно од Јужносендвичких острва носи његово име, као и Белингхаузеново море које се налази на простору западног Антарктика.

Ова прича не би била потпуна ако се не спомене и како је откривен Јужни пол. Жељу да открије *Terra Australis Incognita* у Новом веку (1453–1918) најпре је изнео познати морепловац Џејмс Кук, који је слушао приче о непознатом јужном континенту чије се постојање препричава вековима. Џејмс Кук је три године са својом експедицијом интензивно тражио *Terra Australis*, али није је нашао. Према његовим

The Discovery Of Antarctica

In 1819-21, Fabian Gottlieb von Bellingshausen, an officer in the Imperial Russian Navy, led an expedition of two ships, the Vostok and the Mirny, to Antarctica and several small islands.

географске ширине пронађен је завејан шатор и његова посада.

Антарктик је најјужнији континент на коме се налази Земљин јужни пол. Захвата површину од око 14 милиона km^2 . Антарктик има највећу просечну надморску висину од око 2.500 m. Представља поларну пустињу са просечном годишњом количином падавина од око 200 mm (ради поређења, већина градова Србије имају 400–600 mm, а планинска подручја од око 1.000 и више mm). Потребно је нагласити да Антарктик не припада никоме. Године 1959. потписан је споразум којим је забрањена војна активност и експлоатација руда, најпре нафте и осталих природних ресурса. Антарктик нема стално становништво, а већину људи на њему представљају научници и истраживачи којих тренутно има око 4.000.

Како бисмо стекли представу о хладноћи на континенту постоји податак да је ту забележена најнижа температура икада на Земљи – 21. јула 1983. године на совјетској истраживачкој станици Восток која је износила – 89,2 °C. Са површином око 1,5 пута већом од САД-а, Антарктик садржи око 90% свеже воде на Земљи, што би га, уколико би дошло до значајног отапања леда, чинило највећим потенцијалним извором пораста нивоа светског мора. То је такође место где је топљење снега прилично ограничено, јер чак и лети, веома велики део континента обично бележи температуре знатно испод нуле. Укупно на њему има око 26,5 милиона km^3 леда и овај лед чини 70% слатке воде на планети. Око 98% антарктичког континента је покривено сталним снегом и ледом чија просечна дебљина износи 1,6 km.

Када би се сав лед Антарктика отопио, ниво

Светског мора би порастао за 60 m. Континент би се прво претворио у архипелаг, а потом би услед подизања тла које је било притиснуто ледом, била формирана три већа острва. Највиша надморска висина је на Винсоновом масиву – 4.892 m. Винсонов масив је први пут виђен на извиђачким летовима америчке морнаричке летелице са станице Бирд у јануару 1958. године.

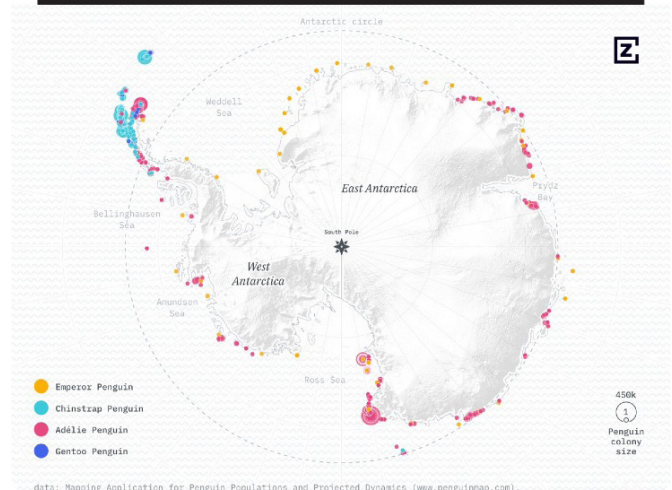
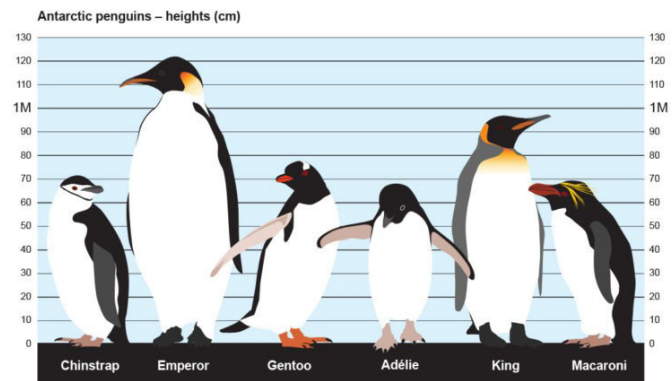
Обзиром на сурове услове који владају на континенту свакако треба споменути и живи свет, који је разновестан и уникатан. Веома је интересантно да је ово једини континент који не настајују копнени сисари, али представља дом за бројне врсте птица од којих се свакако истиче царски пингвин, који представља и уникатно обележје овог континента. Царски пингвини су веома добри родитељи, након што женка излеже јаја на копну, леденим гребенима или великим сантама леда, она се враћа у море а мужјак лежи на јајима. Током овог периода сви пингвини се држе једни близу других како би се угрејали, а младунци се излегну за два месеца.

Од осталих животиња који континент користе као својом истичу се: папуански пингвин, огрличасти пингвин, аделијски пингвин, макароски пингвин, албатрос, петрел, јужни поларни поморник, галебови, чигре, корморани, плави кит, орка (кит убица), грбави кит, росова фока, веделова фока, фока ракојед, морски слон, крил, патагонијски

зубан. Биљне врсте заузимају мање од 1% копна обзиром да је читава површина континента под вечним снегом и ледом. Неке познате биљке које настајују су: антарктичка коса, антарктички бисерњак, маховине, лишјајеви.

Иако се последњих деценија све више прича о заштити животне средине и станишта на Антарктику Французи су изградили аерописту на Поинт Геолоцику и тиме уништили мала острва означена као заштићена станишта на којима обитавају дугорепи пингвини (аделијски пингвини), упркос протестима и апелима *Greenpeace*-а и многих других организација за заштиту животне средине.

До нас је да ли ћемо наставити да уништавамо природу и станишта биљних и животињских врста или ћемо радити на популаризацији науке и усмеравати и будити свест, како себе, тако и других о заштити природе.

Поплаве су једна од најразорнијих сила природе. На глобалном нивоу, поплаве су одговорне за скоро 40% свих губитака услед природних катастрофа. У периоду од 1995. до 2015. године свет је био сведок око 3.000 поплава, које су погодиле скоро 2,3 милијарде људи.

Кина је од памтивека патила од поплава. Наиме, од десет најгорих поплава у свету у последњих 150 година, седам је било у Кини и то пет на реци Јангцекјанг (1911, 1931, 1935, 1954, 1998) и две на Жутој реци (1887 и 1938). Најгора поплава на свету била је поплава река Јангцекјанг и Хоангхо 1931. године. После две године озбиљних суша, екстремне падавине у густо насељеном сливу реке Јангцекјанг изазвале су поплаву 1931. године. Поплављена област имала је површину једнаку величини Енглеске и половине Шкотске, приморавајући око 40% погођене популације да напусти своје домове са последицама болести и неухрањености које су однеле више од 2 милиона живота.

Прва велика поплава реке Јангцекјанг забележена у модерној историји догодила се 1911 године. Историјски извештаји показују да је велика поплава захватила 1.126 km² и довела до великих разарања у Шангају. Пријављено је да је више од 200.000 људи умрло, а стотине хиљада је остало без домова и у сиромаштву. Поред тога, поплава је уништила и важне усеве на околним

пољопривредним површинама, као и залихе хране у градовима и насељима у региону. Кина је три године патила од суше која је изазвала исушивање тла које последично не може ефикасно да апсорбује долазећу кишу. У августу 1931. године у Кини су падале обилне кише што је условило поновно изливање реке Јангцекјанг, што је довело до једне од најсмртоноснијих природних катастрофа у познатој историји. Уз ову реку живи једна трећина становништва Кине.

Огроман речни систем Јангцекјанг прима воду и са северних и са јужних бокова, због чега се сезона поплава продужи од маја до августа. Релативно велика густина насељености и богати градови дуж реке чине поплаве које се дешавају смртоноснијим и скупљим. Поплаве довољно велике да прелију насипе изазивају велику невољу онима који тамо живе и обрађују земљиште. Кинеска Жута река, дуга 4.680 km, шеста је најдужа река на свету. Јангцекјанг заједно са Жутом реком чини стуб кинеске културе. Као резултат тога,

заједнице дуж реке Јангце се боре са поплавама и глађу хиљадама година. Градови Шангај, Пекинг и Ханков чине троугао градова који се налазе око најзначајније пољопривредне зоне која је посебно подложна поплавама. Еколози су утврдили да су процес крчења шума и изградња вештачких језера учинили регион подложнијим за поплаве, јер су крчењем уклоњене природне баријере које су некада апсорбовале поплавне воде и спречавале набујале реке да се излију. Поред тога, метеоролози верују да је неуобичајено велики број тајфуна у близини обале допринео поплави реке Јангцекјанг 1935. године која је, иако није била тако јака као поплава 1931. године, угрозила кинеско становништво.

Утицаји и последице поплава

Последице поплава реке Јангцекјанг биле су толико страшне да су многи од оних који су преживели ову катастрофу на крају умрли од глади. Слично поплави из 1931. године, претходне године је била суша која

Пише: Теодора Мирчев

је довела до несташице житарица, која је тада била погоршана јер су постојећи усеви и семе били спрани и 1,5 милиона ha укупног пољопривредног земљишта је било поплављено. Рано-летње поплаве реке Хан, притоке реке Јангцекјанг довеле су и до несташице пиринча, јер је већи део плантажа био под водом. Ширење болести као последица катастрофе укључивало је коњуктивитис, дерматитис, туберкулозу, док су лешеви погинулих такође довели до ширења неколико заразних болести.

У настојању да се контролишу поплаве, планови за стварање бране преко реке Јангцекјанг први пут су предложени почетком 1900-их. Након поплава 1935. и 1954. године, дошло је до повећане подршке јавности овој идеји. Међутим, пројекат је напуштен током Другог грађанског рата у Кини. Планови су потом обновљени 1994. године, а 2012. године. Брана Три клисуре је постала оперативна. Тренутно има капацитет да задржи 22 km³ воде у свом резервоару. Предвиђено је да ће се тиме повећати временски распон између великих поплава са просечних 10 година на чак 100 година. Откако је брана Три клисуре завршена, није било још једне велике поплаве која би тестирала потенцијал бране за превенцију од поплава.

Непосредни утицаји поплава укључују губитак људских живота, уништавање усева, губитак стоке и погоршање здравственог стања услед болести које се преносе водом. Како комуникационе везе и инфраструктура као што су електране, путеви и мостови бивају оштећени и поремећени током и након

поплава, неке привредне активности могу застати, те су људи приморани да напусте своје домове и аутоматски им је нормалан живот поремећен.

Слично томе, поремећај у индустрији може довести до губитка средстава за живот. Оштећење инфраструктуре такође изазива дугорочне утицаје, као што су прекиди у водоснабдевању, снабдевању електричном енергијом, транспортом, комуникацијама, образовањем и здравственом заштитом. Губитак средстава за живот, смањење куповне моћи и губитак вредности земљишта у поплавним равницама могу да оставе заједнице економски рањивим. Поплаве такође могу траумирати жртве и њихове породице на дужи временски период. Губитак вољених има дубоке последице, посебно на децу. Расељавање из дома, губитак имовине и сметње у пословању и социјалним питањима могу изазвати стални стрес. За неке људе психолошки утицаји могу бити дуготрајни.

Проблеми воде су глобално питање и лидери у развијеним земљама и земљама у развоју треба да се фокусирају на њих. Да би привукли пажњу светских лидера, стручњаци

за воду треба јасно да ставе до знања да вода може деловати као покретач економског и друштвеног развоја, генерисати нова радна места и побољшати животни стандард и квалитет живота људи. Стручњаци за воду могу истаћи примере из земаља које увелико раде на овом проблему, а међу којима је и Кина, чији лидери доследно сматрају да је вода стратешко питање за друштвени и економски развој земље.

Чак и за напредне економске државе, вода може бити покретач њиховог континуираног друштвеног и економског развоја. Правилно планирање употребе воде треба да допринесе бољем квалитету живота и стандарду грађана. Међутим, мало је вероватно да ће се то догодити без јаке и трајне политичке подршке на високом нивоу.

Пише: Филип Крстић

Уџбеник „Регионална географија Северне Америке“ је резултат петогодишњег рада доцента др Рајка Голића, који је на 372 стране приказао савремене регионалногеографске процесе на овом континенту. У складу са географским одликама и приступом који је доминантан на универзитетима на којима се проучава регионална географија, у овом уџбенику су приказане регионалногеографске одлике Северне Америке у ужем смислу. Предмет истраживања у овом уџбенику су биле Сједињене Америчке Државе, Канада и Гренланд, односно простор Англоамерике и Гренланда. Наведене регионалне целине деле бројне сличности у природном, историјском и економском развоју, које ће студенти и сами уочити захваљујући систематичности садржаја уџбеника. Средња Америка, иако несумњиво део северноамеричког континента, по специфичностима свог становништва, културе, физичкогеографских одлика и социо-економског развоја ближа је Јужној Америци. Жеља аутора је да и ова регионална целина у будућности буде тема новог универзитетског уџбеника. Аутор др Рајко Голић је у

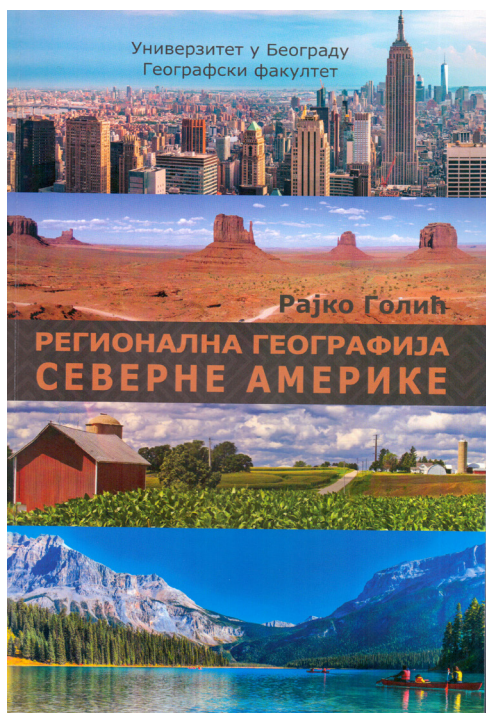
писању уџбеника применио у великој мери амерички начин регионалногеографског приказа, где су комплексна регионалногеографска знања приказана на разумљив начин, уз синтезу и развијање интересовања за актуелна економска, политичка и културна дешавања. Главни циљ уџбеника, како наводи аутор, је да на разумљив начин упозна студенте и све заинтересоване са географским карактеристикама Северне Америке, кроз проучавање природних и друштвених процеса.

Први део уџбеника је аналитичког карактера, где ће се студенти упознати са геолошком прошлошћу, одликама рељефа, климом Северне Америке од тропских врућина и најтоплијег местана планети до вечног мрза Арктика, као и хидрографских и биогеографских одлика. Становништво и етнокултурни диверзитет су представљени кроз комплексну демографску анализу, „лонца за претапање“ различитих народа у америчку нацију до мултикултурализма Канаде. Вечито померање „фронтијера“ на запад, етнички диверзитет европских досељеника, историја афроамериканаца од обесправљених робова на плантажама памука до првог афроамеричког председника у XXI веку, само су неке од тема који су представљени студентима. Јасно ће вам бити како су САД прешле пут од Џејмстауна до светске економске суперсиле, али и који су проблеми индустријског развоја „појаса рђа“, примамљивости „сунчаног појаса“ Калифорније, Аризоне, Тексаса и Флориде и последице прекомерне експлоатације природних ресурса. Предочено је како је Северна Америка прешла пут од друштва градова до друштва предграђа и које су све промене у урбаној географији овог континента.

Други део уџбеника је синтезног карактера и у њему су приказани географски региони Северне Америке. Регионализација започиње са Америчким североистоком, односно Новом Енглеском и

мегалополисом Босваш, преко Америчког југа који настајују Кајуни, затим Средњег запада и Великих равница. Аутор читаоце води преко Биг Сура и Силицијумске долине Калифорније, активних вулкана, ледника и кишних шума Пацифичког северозапада. Пространство Канаде је представљено од Атлантске Канаде, преко Квебека, Онтарија, Преријских провинција до Британске Колумбије. Поларне области су посебно издвојене и представљене су одликама Аљаске, Канадског севера и Гренланда. Свака од регија је представљена кроз препознатљив географски лик и специфичности. Уџбеник је тако написан да омогући разумевање међузависности у географској средини, уз схватање јединствености и индивидуалности сваке од регија. Од „Слонове ноге“ на Гренланду до „Генерала Шермана“ највећег живог дрвета на Земљи, од иглоа Инуита на северу Канаде до хогана Навахо Индијанаца Аризоне, од ветрова Санта Ана у Калифорнији до урагана Мексичког залива, студенти ће стећи јасно знање о природи, историји, привреди и култури Северне Америке.

У писању уџбеника коришћена је обимна научна и стручна литература, а текст је обogaћен са више од 350 тематских карата, графикана и фотографија у боји. Уз помоћ ових прилога студенти ће лакше разумети географске процесе описане у уџбенику, културну разноликост народа који насељавају Северну Америку и природно богатство овог континента. Књига је намењена студентима основних и мастер студија Географског факултета, али и студентима географије и сродних дисциплина на осталим универзитетима у Србији, као и свима онима који су заинтересовани за боље разумевање природе, историје, културе и развојних процеса у Северној Америци и њеним регионима.

Пише: Теодора Мирчев

За нови број часописа БГ лист урађен је интервју са наставником георгафије Иваном Мирковим који ради у Сурдулици.

1. Да ли се сећате Ваших првих додира са географском тематиком?

Да, то је било у основној школи седамдесетих година када сам као мали размишљао зашто планине расту, како настаје извор или одакле пада киша. Велики утицај на мене имали су моји родитељи и наставник географије.

2. Шта је Вама као наставнику најинтересантије у географији, а шта ђацима?

Мени као наставнику најинтересантије је проучавање физичке географије и демографије, а ученике посебно занимају наставни садржај о Васиони и васионским телима.

3. Да ли организујете ђачке екскурзије, које делове Србије по Вама би требало да посете ђаци?

Моја школа организује ђачке екскурзије, а ја сам један од носилаца припрема, организације и извођења програма. Нажалост, данас су екскурзије изгубиле образовно-васпитни карактер и сведене су на обична туристичка путовања.

Ученици петог разреда требало би да се држе садржаја који изучавају у петом разреду, а то су садржаји физичке географије. Дакле, требало би посетити централну Србију - Шумадију и Поморавље где се налазе бројни манастири, пећине, водопади или Београд са околином (музеји, Ботаничка башта, Планетаријум, Калемегдан).

Ученици шестог разреда треба да посете Источну Србију, седмог разреда Шумадију или Западну Србију, а ученици осмог разреда Војводину. Важно је да се ученицима сваке године организују екскурзије које ће пратити наставне садржаје, али у различитим крајевима

Републике Србије, јер једино тако можемо применити чувени слоган „Упознај домовину да би је више волео“.

4. Који облик рада у настави примењујете, традиционали или модерни?

У наставни најчешће примењујем комбинацију фронталног и индивидуалног облика рада, али врло често користим и групни рад, као и раду пару. Наравно, наставни садржаји и састав одељења умногоме утичу на избор облика рада.

5. Какву сарадњу имате са другим наставницима географије у Вашој школи?

Добру сарадњу, јер свакодневно се допуњујемо, размењујемо мишљења и преносимо међусобно информације.

6. Где и какво је место географије у школама данас?

Место географије у школама је данас на маргини (по страни). Број часова је веома мали, а посебно у петом разреду у коме је географија заступљена са једним часом недељно. На овакав положај све више утичу и одлуке Министарства просвете да у средњим стручним школама географија постане изборни предмет. Апсолутно се не слажем, јер основне карактеристике једне државе и народа су: национална историја, национална географија и национални (српски) језик. Пошто тежиште ових предмета није у центру проучавања просвете, догађа се често да ученици не знају шта је домовина, патриотизам, родољубље, колонијализам и често хрле ка „слободној и срећној“ Европској унији и Западу.

7. Да ли се стручно и методички усавршаваате и на који начин?

Стално се стручно усавршавам и у оквиру установе и ван ње. Пратим стручну литературу, врло често купујем самостално књиге, похађам

бројне семинаре и вебинаре.

8. Да ли деца воле географију и где видите географије у будућности?

Деца воле географију и кроз њихове одговоре често сазнајем да им је занимљива. Колико ће волети географију, то искључиво зависи од самог наставника, његове стручности, начину излагања и количини информација. Данашњим приступом географа не видим лепу будућност географије, осим ако се не повежемо у многобројне организације и друштва, све до највиших инстанца у држави.

9. Какви су Вам утисци током студирања и зашто баш географија?

Ја носим лепе утиске са студија. Студирао сам у Скопљу осамдесетих година када је постојала јединствена држава Југославија. Првенствено сам желео да студирам туризам, али пошто тог смера тада није било, уписао сам географију.

10. Какво је интересовање код ученика по питању такмичења из географије? Да ли радите на њиховим припремама? Колико је то важно за развијање љубави према географији код деце?

Деца воле такмичења, али су све мање заинтересована и мотивисана да се такмиче. Ако остваре добре резултате, очекују да буду адекватно награђена, посебно на Републичком такмичењу од организатора. Они нису само представници своје школе, представљају и свој град и округ из кога долазе.

То је изузетно важно за развијање љубави према географији и у одабиру будућег занимања.

Пише: Срђан Жунац

У западном делу Србије, мало јужније од града Ваљева налази се најчистија река на овим просторима, а можда и шире – река Градац. Извире подно планине Повлен (Мали Повлен – 1.347 m), највише планине ове регије. Неколико километара од извора понире, па убрзо поново избија на површину. Званично настаје од Буковске реке и реке Забаве и до свог ушћа има дужину од 28 km и укупан пад од 190 m. Представља десну и водом најбогатију притоку реке Колубаре у коју се улива у самом граду Ваљево.

Најмаркантнији облик у рељефу представља клисура коју је ова река усецала вековима. Дужина клисуре износи 23 km и на појединим местима дубина достиже и 300 m што јој даје кањонски изглед. Са обзиром да река лежи на пространом Лелићком и Бачевачком красу (прелазни тип Јуре) онда и не чуди да се на овом простору налази око 70 спелеолошких објеката, највише пећина.

Најпознатија међу њима је Дегурићка пећина кроз коју читавом дужином тече река који излазећи из пећине уједно представља и једну од многобројних притока реке Градац. Сама дужина пећине се мења због сталног откривања нових канала, тако да је до данас достигла нешто преко 2.000 m дужине. Класура се одликује и великим богатством биљног и животињског света.

Поред природних у овој области постоји и неколико антропогених објеката од великог значаја. Пре свега то су манастир Ћелије, задужбина краља Драгутина (XIII век) и манастир Лелић, задужбина владике Николаја Велимировића (XX век). Манастири су грађени у моравском стилу од камена, цигле и сите, што је карактеристично за период средњовековне уметности на овим просторима. Кроз клисуру пролази и чувена пруга Београд – Бар (476 km) која представља грађевинско чудо XX века бивше Југославије. Уз помоћ великог броја мостова и тунела савладана је и ова клисура како би пруга могла наставити пут ка мору.

Због свих горе-наведених природних и друштвених одлика клисура реке Градац је на површини од 1.300 ha проглашена 1998. године за природно добро од великог значаја (II категорија заштите).

Није тешко закључити зашто је ова дестинација изабрана за теренску наставу из предмета Географија Краса код професора Александра Петровића на мастер студијама Географије. Крајем новембра упутили смо се на једнодневни

излет кроз клисуру реке Градац. Иако је била позна јесен време нас је послужило, било је веома ведро, сунчано па чак и мало топлије. Кренули смо рано ујутро из Београда и за нешто више од сат времена, преко новоизграђеног ауто-пута Милош Велики, стигли смо до Ваљева. Наставили смо путем за Лелић и мало после манастира, изнад саме клисуре, комби нас је оставио и кренули смо спусти пешке, макадамским путем, ка самој реци. Током спуста видели смо велики број вртача чији се пречник кретао од неколико метара па до неколико десетина метара. Како смо се приближавали реци могао се јасно видети горњи део клисуре и њено усецање у околна брда.

Кад смо се спустили до реке, дошли смо до њеног главног врела – Врело реке Градац, може се рећи и њеног изворишта. Река је настављала још узводно, али тај део представља периодичан ток, док од овог врела река има сталан протицај током целе године. Онда смо кренули да се обалом спуштамо низводно низ реку. Главна одлика реке која се одмах могла приметити је та колико је бистра и чиста. Из њених врела којих има неколико, вода се директно могла пити. Један од доказа чистоће реке је и разноврсност риблиг света у истој. Још једна очигледна ствар која се могла запазити је и велика количина наноса који река носи. Током великих киша река добија на транспортној моћи, чији се резултати могу видети на обалама речног корита (велике количине шљунка и већих камених блокова), као и на местима где се река сусрела са неком природном препреком. Што се околних шума тиче такође се види њихово богатство и очуваност као и сама густина шуме, која у неким деловима има и прашумске одлике. Прошли

смо и поред неколико сувих речни корита и пресушених водопада које су током обилних падавина стварали бујични токови силазећи са околних брда право ка самој реци. Следећи кратак одмор био је код места где се најбоље види одсек од кречњака – Шарено платно, на чијем врху се налази старо средњовековно утврђење - Јеринин град (VI век). Настављамо даље и код једног етно ресторана правимо прву дужу паузу.

После одмора прелазимо реку преко врло уског и може се рећи „занимљивог“ мостића и прелазимо са леве на десну обалу реке. Уз неке потешкоће савладавамо мало тежи успон (већи нагиб, блатњав терен и опасност од клизања) и настављамо пут. Налазимо се сад на већој релативној висини у односу на реку тако да је потенцијални пад сад већ доста опаснији. Пут нас води до подножја једног од неколико мостова пруге Београд – Бар, одакле можемо у потпуности сагледати моћ и домишљатост људског инжењерства. Занимљивост је и та да су неки делови стазе по којој смо

се кретали представљали и остатке некадашње старе пруге која је пролазила овом регијом. После успона на прелепи видиковац одакле се види како клисура тако и пруга, логично следи поновни спуст ка реци. Кад смо поново избили на обалу, убрзо долазимо до Дегурићке пећине. На обали реке близу пећине налази се и омиљено купалиште људи из овог краја на реци Градац. Због тога што је пећина већим делом под водом могли смо ући само неколико метара док нисмо наишли до прве речне препреке за коју би нам требала озбиљнија опрема ако бисмо хтели наставити даље у унутрашњост исте.

Наставили смо даље, додуше мало јачим темпом како би избегли мрак који се све брже спуштао поготово ако се узме у обзир доба године у којем смо били на терену. Уз још неколико кратких одмора и савладавања висинских разлика изашли смо из кањонског и ушли у долински део реке. Ту нас је чекао прво макадамски, па онда и асфалтни пут до самог града. У предграђе Ваљева стигли смо са

првим мраком. Ту нас је, после скоро седам часова пешачења, чекао комби са којим смо се и вратили за Београд.

Клисура реке Градац предствља изузетно природно благо Србије. Представља не само најчистију реку наше земље већ једну и од најчистијих на континенту. Како би разбили монотонију и загушење градског живота и мало регенерисали тело, како физички тако и психички људима је потребан „збег“ у природу и њену тишину. Тако смо и ми, мало због науке, мало због авантуре и кренули на овај пут. После неколико сати јаког темпа и не тако лаког терена успели смо да савладамо ову клисуру. Били смо физички исцрпљени, али и поносни због достигнућа које смо остварили и пуни утисака која нам је ова река и њена околина подарила током овог дана. Једно је сигурно – река Градац и њена клисура никог неће оставити равнодушним и сваки путник пожеље да се врати још који пут како би поново искусио чари овог магичног места.

ЧУДОТВОРНА ИКОНА СЛАВОНИЈЕ

Пише: Лука Пешић

Лепавина је манастир који се налази у истоименом селу горње Славоније, у Хрватској. Назив је добио по околној шуми имена Липа и градини у њој која се зове Вина. Данас припада митрополији Загребачко – љубљанској Српске православне цркве, а посвећен је Ваведуњу Пресвете Богородице. Почетак његове историје везује се за 1555. годину и време првих јачих имиграционих струја Срба православаца који су били у збегу пред најездом војске Османског царства. Тада хиландарски монах Јефрем Вукодабовић овде изграђује омању дрвену цркву, која се до данашњих дана мењала обликом и изгледом. Пошто се манастир налази на нашем добро познатом раскршћу различитих цивилизација и етноса, био је готово стално изложен, као православни, притиску Османског царства и ислама са једне стране, и католичке цркве и Унијаћења са друге. Међутим, у овим изузетно тешким временима XVI и XVII века, велику улогу у очувању манастира и његове хришћанске религије одиграо

је патријарх Арсеније III Чарнојевић, који посећује манастир 1693. године. Од тада сам манастир добија на значају и у њега бивају премештени разни свети списи, знатан део архива, предмети од вредности, као и калуђери из манастира Марча, који се налазио у околини Чазме, и који је тада поунијаћен. Након ових догађаја, манастир шири свој посед и дограђује се.

Данашњи препознатљив изглед Лепавина добија у XVIII веку, када монаси одржавају живе везе са Русијом, одакле добијају материјалну помоћ и милостињу. Садашња црква изграђена је 1745. године, док је звоник дозидан 1770. године. У време владавине царице Марије Терезије, манастир је једно време био поунијаћен, што није трајало дуго јер православно становништво није признавало овај догађај нити католичку цркву, и подиже тзв. „Северинску буну“ 1755. године у којој су такође учествовали Срби и Хрвати католици. Највеће успоне, али и падове, манастир доживљава у XX веку. Наиме, за време Краљевине Југославије, за њега се везује духовни и материјални процват и ускрснуће, док за време Другог светског рата црква и конак потпуно страдају од немачког бомбардовања, а калуђери од терора усташа. Тада манастир по други пут делањем нових власти (тзв. „НДХ“) бива поунијаћен. Након ослобођења Југославије 1945. године и доласка Комунистичке партије на власт, манастир пасивно напредује због нове идеологије чији су токови развоја били удаљени од цркве и религије уопште.

Овде се налази благо-

творна икона Пресвете Богородице Лепавинске, настала у XVI веку, којој се не зна аутор. Ова икона према веровању многих има исцелитељске моћи, и она притом дели сличну судбину са многим другим чудотворним иконама на Балкану. Наиме, за време бомбардовања 1943. године црква и иконостас су потпуно уништени, док је икона остала нетакнута и једина није изгорела у пламену ватре. Након тога је пронађена тек 1967. године, на тавану Загребачке митрополије, када је и рестаурирана. У манастир је враћена на Велику Госпојину 1968/69. године, када је за време читања молитве пред иконом један глувонемички дечак заспао и након буђења из сна проговорио. О исцелитељској моћи иконе сведочили су многи. Народ данас тврди да она доноси духовно испуњење и мир, а да сузе жалоснице претвара у радоснице. Такође, постоји и веровање да сваког човека, где год се он у цркви налазио, поглед Богородице са иконе прати, па је зато позната и као Југословенска Мона Лиза. Посебан догађај представља тзв. „Чудо у Бјеловару“ из 1991. године, када је урамљена икона Богородице Лепавинске заједно са кандилом у стану

једног верника почела да се креће у виду крста, а касније горе – доле, и то данима. Током читања молитве, икона је почела да испушта мирисе, а у доњем десном углу појавиле су се капљице светог мира. То је била велика утеха за народ у тадашњим ратним временима у Славонији, и знак благослова за све вернике у тешким данима предстојећих ратних дејстава. Поред цркве, на манастирском имању налази се мала капела и манастирско гробље. Некадашња веза манастира са Хиландаром је поново оживела 1984. године доласком хиландарског монаха Гаврила Вучковића који је касније постао игуман манастира и архимандрит, и на том месту био све до 2017. године. Након доласка Гаврила, здање је у целини обновљено.

Данас манастир Лепавина прима много више поклоника из средње Европе, него што је то било раније, али и у односу на вернике из наше земље, јер се о благородним моћима чудотворне иконе прочуло надалеко независно од нација, али и код људи различите вере, који долазе у овај манастир да се поклоне нашој драгој Богородици – нашој заштитници.

У пределу тзв. „Бугарске плоче“, негде око 20 km југозападно од града Русе, у атарима села Иваново и Басарбово налазе се вредни остаци средњовековне словенске баштине. Они представљају велико духовно богатство, а чини их низ цркви, манастира, испосница, параклиса, капелица, ћелија и других верских објеката исклесаних у стенама кањона реке Русенски Лом, у истоименом парку природе. Овакав подухват дело је монаха који су се, између XI и XIV века, овде населили и пећине у стенама претворили у већ поменуте цркве и испоснице, а њихову унутрашњост осликали. Нова архитектура и изузетно очуване фреске и дан данас говоре више од речи. Најпознатији комплекс је манастир посвећен Светом архангелу Михаилу који се састоји од капела, испосница и сачуваних пет цркви, а основао га је у XIII веку монах Јоаким, касније проглашен за патријарха Бугарске православне цркве. Манастир је на прагу раздобља сопствене декаденције имао око 40 цркви и више од 300 осталих просторија, а од којих већи део данас више не постоји. Комплекс су најчешће даривали из тада главног града Трнова владари Другог бугарског царства, као нпр. Иван Александар и Иван Асен, чему су сведоци и њихови портрети у манастиру, чији су ликови на фрескама и данас у добром стању. Познате су и јаке везе са градовима као што је средњовековни Червен, који је у предвечерје Османских освајања у XIV веку у Бугарској био средиште исихазма (молитвена традиција повлачења ка унутрашњости и спознаји

Бога), након чега наступа фаза декаденције свих ових цивилизацијских тековина. Овај некадашњи град данас симболишу остаци његове истоимене тврђаве.

Према предању, оснивачи манастира Басарбово били су Свети великомученици Теодор Тирон и Теодор Стратилат и између XIII и XVII века је и овај манастир био стециште пркоса, подвига и духовности у време турског ропства. Монашки живот је у овим манастирима, а нарочито у Иванову, које и постаје поново духовни центар Бугарске, обновљен тек у XVIII веку.

Од истакнутих сачуваних објеката, издвајају се црква Пресвете Богородице, ћелија Светог архангела Михаила, ћелија Господев Дол, црква Светог Теодора и чувена црква Светог Димитрија Басарбовског, чије фреске су неке од најпознатијих, али и најбољих примера уметности из времена династије Палеолога у Бугарској. На трећем спрату крстионице налази се гроб бугарског владара Ђорђа Тертера, који је крај свог живота провео у манастирским ћелијама Иванова.

Пећински манастири села Иваново уврштени су на UNESCO листу светске баштине 1979. године, након чега је због огромног броја посетилаца и фотографисања комплекс на челу са фрескама почео да пропада, тако да је одмах након годину дана и затворен. Материјалном помоћи UNESCO-а, цркве су обновљене и извршена је рестаурација фрески, па је комплекс за посетиоце поново отворен од 2002. године, све до данас.

Пише: Душица Цамић

Наша земља се може похвалити са доста локалитета који се могу посетити. Пошто је већ тако, искористимо прилику и обиђимо што више локалитета кад имамо слободног времена. У разговору са својим друштвом, одлучили смо да једног дана када нико од нас не буде имао обавезе посетимо неко занимљиво место. Било је различитих идеја о томе шта бисмо могли да посетимо, али желели смо да буде релативно близу свима нама. Међу предлозима нашао се и Маглич, а одлука је била једногласна да тај слободан дан искористимо и обиђемо баш ову тврђаву. Разлог је био једноставан, нико од нас раније није посетио ову тврђаву и одлучили смо да искористимо прилику и да је посетимо.

Тврђава Маглич се налази 20 km јужно од Краљева и 40 km од

Врњачке Бање. Изграђена је да чува улаз у долину Ибра на једном од западних огранака Столова (Камаришта), где су некада давно, по легендама, столовала старословенска божанства.

Посматрана одоздо тврђава делује неприступачно, готово недостижно, попут циновске камене круне на врху стрме стене. Тврђава је добила име због магле која је често обавија па изгледа као да је подигнута небу под облаке. У средњовековном периоду, Маглич је носио титулу заштитника, чувао је целу Рашку, Жичку и Пећку патријаршију.

Не зна се када је тачно Маглич подигнут, нити ко је његов градитељ. Претпоставља се да је настао још у првој половини XIII века, али први писани подаци о њему потичу из 1337. године у списима архиепископа Данила II. Једни

тврде да је управо Данило II био и градитељ, а да је Маглич био његово седиште из којег је управљао како црквеним тако и државним пословима.

Други сматрају да је Маглич највероватније подигао Урош II после монголских продора да би спречио нове најезде кроз Ибарску клисуру, односно да би заштитио прилаз својој задужбини - Сопоћанима и Немањиној - Студеници. Под његовом влашћу Србија је постала рударска велесила када су се у планинама око тврђаве отворили бројни рудокопи гвожђа, бакра и сребра. Тврђава попут Маглича је заједно са неколико других мањих утврђења чувала ову рудоносну област.

Трећа претпоставка је да га је почетком XIII века подигао Урошев отац Стефан Првовенчани да би се заштитио од упада Мађара и Бугара из

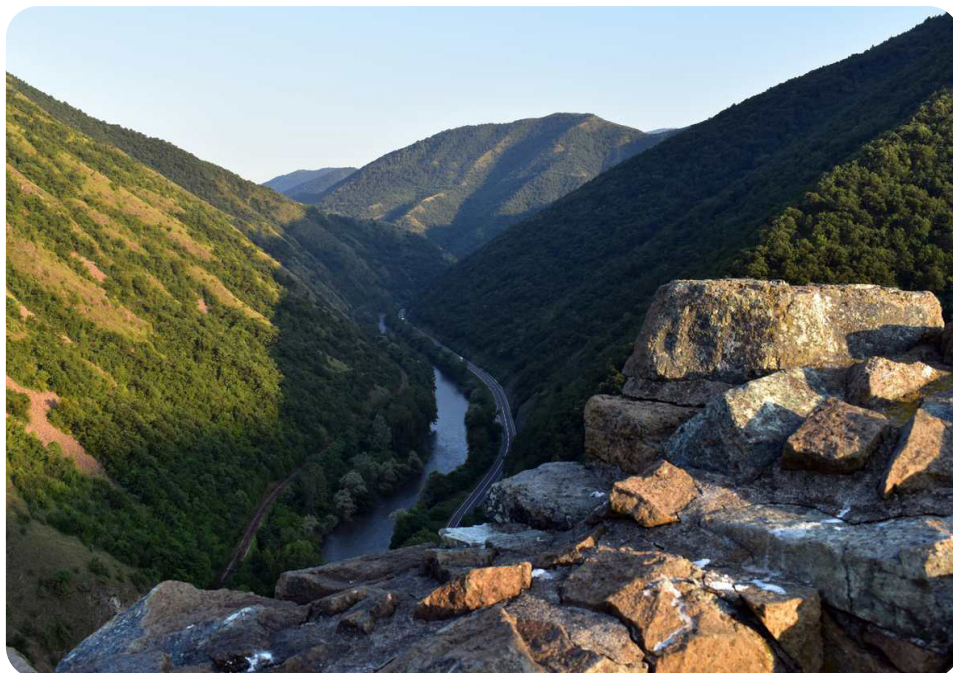

АМФИТЕАТАР У ПРИРОДИ

долине Мораве, као и да би сачувао своју задужбину Жичу.

Ова импозантна тврђава која већ вековима одолева времену има осам кула. Главна кула се издиже изнад прокопаног рова и заједно са још седам кула била је у служби контроле саобраћаја долином Ибра. Око брда на којем је подигнут Маглич, Ибар прави меандар, те је тврђава тако са три стране заштићена великим нагибом, док се на четвртој страни, односно на крајњем североисточном крају налази шанац усечен у стену. Изнад шанца се уздиже прва кула (Донжон) са малим градом. На супротном југозападном крају смештене су једна уз другу три куле које су контролисале прилаз низ Ибар. Куле у тврђави су са дрвеним спратовима и степеницама у унутрашњости. И већина је висока око 12 m. Тврђава није случајно подигнута на месту где се налази, јер и данас долином Ибра постоји пут који ову област спаја са Јадраном. Овуда су се кретали људи још од праисторије, што још више објашњава стратешки значај тврђаве Маглич. Зато град поседује дебеле зидине, а унутар града је постојао бунар и цистерне за воду које су постављене ради издржавања дуже опсаде. Управо ово указује да Маглич није био само обична тврђава усамљена на неком брду већ једно здање достојно неког владара које је имало улогу да заштити државу.

После Првог светског рата извршена је делимична санација тврђаве захваљујући прилозима и раду народа из околине. Већи конзерваторски радови изведени су крајем 1980-их када су постављене и дрвене

степенице, ограде, спратови и дрвена терасица на осмој кули.

Сваког пролећа у долини Ибра процветају бели и плави јорговани. Једна од теорија је да је јорговане посадио краљ Србије Урош II, како би показао своју љубав према супрузи, Јелени Анжујској, као и да би се ова француска племкиња осећала у Србији као код куће. Према другом предању, јорговане је засадио син краља Уроша и краљице Јелене, краљ Милутин за своју пету супругу Симониду, ћерку византијског цара Андроника. Маглич је 1979. године проглашен спомеником културе од изузетног значаја.

За љубитеље адреналинских авантура препорука је манифестација Весели спуст који почиње у подножју Маглича, а завршава се у Краљеву. Одржава се у летњим месецима, а Ибром се плови најразличитијим пловилима од импровизованих сплавова, преко чамаца и кануа. Још једна манифестација коју треба споменути јесте Маглич фест који се организује крајем маја уз спектакуларне борбе

витеза, наступе етно група и средњовековну музику.

Морам признати да нам је било јако занимљиво приликом посете овој тврђави, као и да нам је време брзо протекло. Свако од нас је имао неко своје виђење о Магличу. Покушавали смо да замислимо како је ова тврђава некада изгледала и како је све то функционисало, јер ову тврђаву са три стране окружује Ибар. Поглед на околне планине је заиста леп, као и према Ибру, али и путу којим стално пролазе возила. Свакако вреди попети се и обићи тврђаву, а притом ћете сазнати и понешто ново.

У близини се налазе манастири Жича и Студеница, тако да је моја препорука да сви они који се нађу у околини посете ова два манастира, али наравно и тврђаву Маглич.

Пандемија COVID-19 је пореметила цео свет, па и наше животе. За кратак временски период научили смо да живимо нешто другачије, без много контаката са друштвом и околином што је негативно утицало на човека који је социјално биће. Да бисмо мало разбиле ту монотонију одлучиле смо да направимо неки излет, што нама, као географима причињава задовољство. Како сада није безбедно путовати у иностранство, искористиле смо прилику да боље упознамо Србију. Сунчаног октобарског дана упутисмо се ка Војводини. Сви су питали: „Што, зашто баш тамо?“ Одговор је гласио „Идемо да обиђемо лепоту наше земље“. Где ћемо, шта прво обићи? Одлучисмо да се упутимо право на север Србије у бајковиту Суботицу. Суботица је један прелеп град, миран, тих, бајковит... сваки епитет је сувишан, свако препричавање шта смо виделе, шта нам је оставило најлепши утисак је само прича. Најлепши осећај је отићи и уверити се у нашу причу о граду!

Суботица је град који је смештен на северу Бачке, уз границу са Мађарском, административни је центар Севернобачке области. Налази се у контактаној зони Суботичке пешчаре и Телечке заравни.

Суботица се у писаним документима први пут помиње 1391. године као земљано утврђење под називом *Zabatka*. Била је престоница српске државе Јована Ненада 1526-1527. године. Под Османским царством је била до 1686. године, када је ушла у састав Хабсбуршке монархије. За време Турака се звала *Sobotka*. Године 1799. добила је статус самосталног града и променила назив у *Maria Tereziopolis*. Мађарско име *Szabatka* је ушло у службену употребу у XIX веку. Суботица је 1918. године ушла у састав Краљевине СХС.

На пут смо кренуле у раним јутарњим часовима. Путујући кроз највећу континенталну равницу у Србији, Бачку, разгледале смо леп јесењи пејзаж. Узбуђење је расло. Кроз смех и шалу, неколико сати вожње је брзо прошло. Чим смо стигле у град, дочекала

нас је љубазност Суботичана. Прво смо се упутиле у сам центар града. Прошетале смо главном улицом која води до Трга слободe и Градске куће. Зграда је урађена у стилу мађарске сецесије. Изградња је трајала од 1908. до 1910. године и има статус споменика културе од изузетног значаја. Градска кућа је за нас најлепша грађевина у Суботици. Те боје, шаре, естетика, остављају без даха. Прекопута Градске куће се налази Народно позориште које је отворено 1854. године. Прошло је кроз различите фазе свог изгледа, 2007. године је урађена потпуна реконструкција. На Тргу се још налази и споменик цару Јовану Ненаду. Био је вођа војника, који се након погибије хрватско-угарског краља Људевита Јагеловића прогласио царем своје државе, која је трајала од 1526. до 1527. године. Наравно, ту је и библиотека која, као и свака, има доста књига које нас уче о животу, али оно што суботичку библиотеку чини

Пишу: Теодора Мирчев и Слађана Поповић

јединственом су старе и ретке књиге које има у својој духовној ризници, како је одувек била место где се укрштају различити језици и културе.

Шетајући даље, дивиле смо се фонтанама, лепим зградама и шармантним улицама Суботице, којим посебну лепоту дају јесење боје уредно поређаних дрвореда. Обишле смо још и зграду суботичке гимназије „Светозар Марковић“ као и зграду Учитељског факултета. Након тога, на ред су дошли и верски објекти, којих у овом граду има доста, захваљујући мултикултуралности. Обишле смо српску православну цркву Вазнесења Господњег, Фрањевачки самостан, Евангелистичку цркву, Муцахир џамију и катедралу Свете Терезе Авилске. Катедрала је изграђена у периоду 1773. до 1797. године и столна је црква Суботичке бискупије. Уједно је и заштићено непокретно културно добро и споменик културе од великог значаја. Саграђена је у прелазном барокно-класицистичком стилу са два висока двоспратна звоника који доминирају над фасадом. Посебан утисак на нас је оставила Синагога.

Изграђена је 1902. године, такође у стилу сецесије, као и многе грађевине у овом граду. Синагога је споменик културе од изузетног значаја. И ентеријер и екстеријер изазивају осећај дивљења. Украси од витража, латице ружа, каранфила, стилизације преузете из мађарског фолклора дају посебан печат овом верском објекту. Састоји се из једне велике и четири мале куполе које симболизују универзум. Друга је највећа синагога у Европи. Сложиле смо се да је суботичка синагога најлепши верски објекат који смо до сада посетиле. Направљена је са са укусом, стилем и великом љубављу. По уласку у Синагогу се најпре осети мир, што је нама данас за време пандемије најпотребније. Двориште око Синагоге је право рајско место, пар клупица, гласови Мађара којих наравно има на сваком ћошку у Суботици.

Обишле Суботицу, шта даље? Након шетње и обиласка центра направиле смо предах и након ручка смо се упутиле ка Палићком језеру. Пре самог поласка у Суботицу више наших пријатеља, који су већ посетили овај град, су нам рекли да обавезно обиђемо

Палићко језеро, које се налази 8 km источно од Суботице. Палићко језеро је еолског порекла и највеће је природно језеро у Србији. Састоји се из два дела, Мали и Велики Палић. Језерска вода је зелено-жута и мрко-жута. Језеро воду добија подземним притицањем и падавинама. Још у XVIII веку је откривено да су топла вода и муљ богати минералним материјама и коришћени су у балнеотерапији. Језерско блато је богато важним минералима са лековитим особинама, а извори минералне воде имају температуру од 25 °C. Такође је и један од значајних туристичких центара у Војводини. Језеро је атрактивно пре свега купачима, али сам центар нуди и друге видове забаве, спортске активности, али и обилазак резервата природе, посматрање птица, пешачке туре и фото-сафари. Обала је веома привлачна због својих пешчаних спрудова, стаза за бициклисте, као и полигона за учење вожње. Језеро је богато рибом и даје прилику заљубљеницима у пецање за активан одмор. Након Другог светског рата језеро је постало загађено отпадним водама па је исушено 1972. и из њега је одстрањен загађени муљ, када је опет напуњено водом и порибљено 1977. године. Недалеко од Палићког, налази се и Крваво језеро које смо такође посетиле. Оно својим изгледом и вегетацијом више подсећа на мочвару. Након шетње поред ова два језера и направљених фотографија за успомену, упутиле смо се назад у град, како би кренуле пут Београда. У Београд смо стигле у вечерњим сатима, пуне утисака и срећне након лепо испуњеног дана.

Пише: Марко Ланговић

Пред читаоцима БГ листа је други део приче из Централне Азије, приче о спознаји другачије културе мирног живота, импозантне природе и дивних људи.

Није слано, није топло, нема крузера, али је „Киргистанско море“

Први дан нове године био је резервисан за посету једном од највиших и највећих тектонских језера на свету. У најранијим сатима упутили смо се на главну аутобуску станицу у Бишкеку како бисмо ухватили локални аутобус који води према језеру. Систем превоза је у многоме другачији у односу на Европу. Уместо класичних аутобуса, користе се маршрутке (тип комби возила) које се могу сусрести и у другим бившим совјетским републикама. Сатница не постоји, већ је маршрутка увек спремна за одређену дестинацију и када се напуни са довољним бројем путника, она креће док друга долази на њено место да се пуни. Доста чудан начин функционисања из наше перспективе. Некада можете чекати и пар сати док крене, али смо ми имали среће и као последњи путници

укрцали се и кренули пут Исик Кул језера. Пут у једном правцу, до места Чоплн Ате трајао је око четири сата. Око нас су били прелепи пејзажи киргијских планина, степа, снега и ведрога неба. Први пут сам се уживо сусрео са степским континенталним пределима (у сред зиме) и могу рећи да сам био фасциниран. Оно што је употпунило доживљај је ведро и сунчано време, иако је било наталоженог снега и температуре испод 5 °С. Место Чоплн Ата представља једну од ретких туристичких оаза Киргистана, али само током летњег периода године. Тада се Киргизи хладе од летњих врућина (свака температура виша од 16 °С за њих представља врућину) купају се у језеру на некој од уређенијих плажа.

Долазак до самог језера, готово нестваран. Место где снежни покривач додирује бистру воду језера. Вода изразито хладна. Крај језера се не наслућује због његове велике површине (6.236 km²). У том тренутку били смо једини посетиоци на обали језера и тишина и мир које сам осетио је управо оно што је човеку требало након децембарских гужви по Београду. Хидролошки значај

језера које се налази у условима континенталне климе не треба ни напомињати. Биолошки значај језера је посебно важан и због тога је оно стављено на UN-ESCO листу још 2001. године. На културолошки значај указује и легенда да је последње дане свог живота највећи међу највећима Џингис Кан провео на обали „врућег језера“ што у преводу и значи назив Исик Кул.

Након неколико сати проведених на обали језера, ухватили смо маршрутку за Бишкек. Пре поласка пробали смо и један од специјалитета Киргистана – мекику са кромпиром која је била изврсна. У превозу нам је друштво правило распевано дете и уз сву жељу да се споразумемо са њим нисмо успели. Било је интересантно. Са доласком у вечерњим сатима у град, по први пут на овом путовању да сам осетио неки вид умора. Ипак сам смогао снаге да обиђем један „институционални“ и „политички“ део Бишкека у којем се налазе зграде Министарстава и друге Владине институције. Све зграде, наравно импозантне и у СССР духу.

У земљи коња, Бората и космодрома

Наредна два јануарска дана била су предвиђена за обилазак најјужнијег дела једне од површински највећих држава на свету – Казахстана. По истом принципу као и претходног дана упутили смо се на аутобуску станицу у Бишкеку, сачекали маршрутку за Алма-Ату да се напуни и након три сата вожње били смо у највећем граду Казахстана. Док смо лутали помало завејаним путевима, крда дивљих коња су улепшавала пејзаж. У поподневним часовима стижемо у Алма-Ату. Прва импресија - поново социјализам. Али сада је нешто

другачије. Поглед ми скрећу модерне зграде и елементи који подсећају на западноевропску културу. Такође, на улици је присутан велики број људи европеидне расе. То само говори о чињеници да је Казахстан држава која је све више окренута европским токовима, култури и начину живота. Поред тога, преко 20% државе чине Руси којих сада има у много већем броју. Ипак доминантан народ чине Казази, још један народ туркијске групе, физички слични Киргизима.

Широким булеварима кретали смо се према централном делу града, како бисмо посетили први туристички локалитет брдо Кок-Тобе које се уздиже високо изнад Алма-Ате (на око 1.100 m висине). Чекајући у реду за жичару човек има утисак као да је поново у Београду или било ком другом европском граду. Свакако осећај који ми није недостајао. Вожња жичаром била је величанствена. Испод нас је остала панорама бивше престонице Казахстана и град са око 1,5 милиона становника. На врху Кок-Тобе прави мали град забаве. Иако је било изузетно хладно на врху, туристи и локални становници користили су бројне могућности које им пружа инфраструктура на том месту – луна парк, вожња мотора по снегу, фотографисање, вашарске активности и храна. Свакако нешто другачије у односу на оно што смо доживели претходних дана.

Након спуштања са врха Кок-Тобе наставили смо шетњу улицама Алма Ате. Утисак је као да се налазим у граду тролејбуса и фонтана (чак 126 фонтана постоји у граду што га сврстава у светски врх

по том критеријуму). Важан локалитет који је потребно посетити у граду је верски драгуљ Алма-Ате – Храм Христовог Вазнесења. Реч је о цркви која краси централни део великог парка и која је изграђена 1903. године у стилу Руске православне цркве.

На обронцима „боговске планине“

Тјан-Шан позната под називом „Планина раја“ представља главни планински систем који се пружа граничним појасем Казахстана, Киргистана и Кине. Са својих 7.439 m представља једну од највиших планина Централне Азије. Наредни део ове авантуре био је посвећен посети неким од локалитета које се налазе на падинама поменуте планине. Чим напустите централно језгро Алма-Ате почиње успон на Тјан-Шан. Циљ је био посетити Алма-Ата глацијално језеро смештено у једном од некадашњих циркова Тјан-Шана. Врхови ове планине у зимским месецима делују недостижно и језиво. Када вам кажем да је пут био залеђен то

превозна средства која се могу кретати по снегу и леду и на крају пешице. Али онда један мали рај у великом рају – Алма-Ата језеро са пејзажом као са десктоп рачунара. Глацијално језеро представља један од туристичких бисера јужног Казахстана у летњем периоду године, док је у зимском тешко достижно. Морате путовати специјалним моторним возилима како бисте се узбрдо кретали по леду. Идући поред пута човек може уочити велики број водопада и слапова мањих висина, од којих је већина била полу или у потпуности залеђена због ниских температура.

Силаском са „једне од планине богова“ уследила је посета најпознатијем парку Алма-Ате – Првом председничком парку. Парк је отворен 2010. године и назван, као и престоница Казахстана према председнику Нурсултану Назарбајеву. Цео парк је импозантан и богат скулптурама, делима познатих вајара из земље и иностранства. Посебно је интересантан улаз у парк који подсећа на старе римске храмове као и скулптура црвене јабуке (која асоцира на име града, „град у којем је настала јабука“).

Након недовољно временаведеног у Казахстану у последодневним часовима ухваћена је једна од маршрутки која води назад до Бишкека. Интересантан моменат десио се на локалном граничном прелазу између Казахстана и Киргистана. Чекајући у реду да предам документа на граници, са осталим путницима маршрутке међу којима је било Казаха и Киргиза, очекивао сам класично чуђење службеника

стварно и мислим. Како бисте достигли жељену дестинацију морате променити неколико превозних средстава - аутобус, такси, затим специјална

и његов поглед у пасош и моје лице. Међутим било је много више од тога. Након што је видео пасош, почео је да гледа по компјутеру, да отвара неке свеске, па поново на компјутер, па постави питање одакле сам итд. Након готово пет минута гледања, рекао ми је да сачекам два минута и да ће се вратити. У почетку ми је све деловало симпатично, али сам већ тада почео размишљати о томе да ли ће нам маршрутка отићи и оставити нас у граничном појасу у сред зиме, у 10 сати увече. Након два минута враћа се са „надређеним службеником“, која је уједно и прва особа на овом путовању која је говорила енглеским језиком релативно добро. Службеник је желео да се рукује са мном и при томе је изговорио реченицу коју ћу заувек памтити: „*Од када радим овде, а то је од пар година након стицања независности наше државе, ви сте први становници Сибира, Србије, Сервије, Србине (неколико пута пробао је да понови транскрипцију државе Србије) који су прешли овај гранични прелаз*“. Е у том тренутку, осећај је „ех и ја сам нешто први на свету урадио“. Након руковања уследило је трчање

за маршрутком која није била на виду. Ипак „иза угла“ нас је чекала са путницима који су били радосни што нас виде. Већина њих је цело време у путу гледала у нас и слушала како причамо српским језиком у сред Централне Азије.

На станишту хималајске клеке и снежног леопарда

Последња два дана боравка у Централној Азији провели смо истражујући јужни део региона у којем се налази Бишкек. Заправо 04. јануар био је задужен за дегустацију киргијских специјалитета, куповину сувенира и шетњи улицама изразито ведрог Бишкека. По читавом граду могу се наћи тзв. мензе, односно вид експрес ресторана са врло повољним ценама које су згодне за обедовање. У једној од таквих смо тог дана ручали и вечерали и уједно упознали главну менаџерку ресторана, симпатичну старију Киргистанку која је након нашег одговора да смо из Србије, одмах узвикнула гласно „Југославија“. То је нешто што сам очекивао да ћу чути велики број пута. Међутим, због релативне изолованости Киргистана у

односу на токове људи и робе то и није био случај. Након разговора са менаџерком, на полу руско-српско-енглеском-киргизском језику, разумео сам да је упознала 80-их година Југословена у Истанбулу који јој се јако свидео. Након повратка из Истанбула више није напуштала Киргистан. Била је одушевљена, као и ми. Хтела је да се осећамо пријатно у њеном ресторану па смо добили и гратис познату киргијску питу од јабука. Јабука, за коју се сматра да потиче са подручја Централне Азије, представља један од симбола државе. Врло су укусне, другачије у односу на оне које се спремају у Србији и праве се без уља. За вечеру сам поред стандардне хране пробао и тзв. коумис – ферментисано коњско млеко чије испијање представља традицију међу Киргизима, као и шубат – ферметисано млеко двојрбе камиле. Наравно увек се водим да је потребно дегустирати сву локалну храну и пића, иако можда баш и не лежи лепо желуцу (укус шубата је најприближнији укусу сурутке).

Наредни дан био је резервисан за посету природи и поход на Киргијске планине – један од огранака Северног Тјаншана. Највиши врх Семенов има висину од 4.895 m, док је посебно интересантан назив нешто нижег врха 4860 m – Корона врх. Већи део Киргијских планина заштићен је највећим степеном националне заштите у виду националног парка Ала-Арча. Парк је добио име од речи арча којом се означава једна подврста хималајске клеке која је аутохтона врста на планина Централне Азије. Подручје се налази свега 40-ак km јужно од Бишкека и представља један од најближих и најбољих начина када становници главног града желе да зађу у природу. Аутобуски превоз до улаза у НП не

постоји, већ најдаље иде до села Кашка Ку које се налази пар километара низводно уз истоимену реку Ала-Арча. Када је возач маршрутке увидео да Кашка Ку неће бити наше главно одредиште понудио се да нас „одбаци до улаза у НП“ и такође да ће у договорено време доћи по нас. Са одушевљењем смо прихватили и кроз пар минута били на улазу у један од најлепших националних паркова планинског дела Азије. Стаза прекривна снегом и ледом водила је кроз четинарске шуме парка све до пропланка који је означавао да смо сада у доста вишим надморским висинама где шуму замењују жбунаста вегетација међу којима доминирају одређене врсте полеглих клека. Парк представља једно од малобројних станишта врсте снежни леопард (*Pantera Uncia*) врсте из породице мачака, чије је станиште опстало у неколико различитих заштићених

подручја на територији Централне Азије.

У парку смо остали неколико сати и добро га истражили, надисали се чистог планинског ваздуха и у договорено време са возачем били испред улаза. Међутим, време је пролазило а аутобуса није било. Схвативши да ће ускоро мрак пешице смо пошли назад према месту Кашка Ку, надајући се да ће неки аутомобил наићи, а ми стопом покушати да стигнемо до места. Још један доказ да су Киргизи гостопримљиви и учтиви било је заустављање првог аутомобила који је наишао (након нашег стопирања). Млађи господин нас је повезао, а када је разумео да је наше крајње одредиште Бишкек, рекао је нема проблема и он иде у истом правцу и возиће нас. Наравно, иако сам инсистирао на крају да узме новац за возњу, он је само понављао на руском „Ви сте

наши гости, не долази у обзир“. Након доласка у Бишкек почела је припрема за полазак на аеродром и повратак у Србију.

Напуштајући Бишкек у вечерњим сатима и током возње према аеродрому човек постаје свестан где се налази, какву је културу и цивилизацију посетио и колико је свет заиста различит. Нису вам потребни ни превелики новци, ни много слободног времена, већ само мало духа и жеље да изађете из сопствене зоне комфора. На крају крајева, живећи у оптималним условима увек ће човеку бити добро, лепо, задовољавајуће... али неће често осећати адреналин и позитивне жмарке. Из тог разлога изађите из оптималног комфора и пронађите оно што ће вас искуствено и духовно развијати и обогатити.

Пишу: Александра Петровић и Немања Јосифов

*Бити исти. Бити посебан.
Бити слободан. Бити само
свој.*

Свако са собом носи кофер, који се пуни сећањима, искуством, мудрошћу, осећањима. Пртљаг, који нам нико не може украсти. Из њега вире драгоцености, које сачувамо када залутамо у посебан кутак живота – стварност.

јун 2017.

Словенија. У мислима се мотају теренски рад, енглеско-српски речник, вожња бициклом, сувенири – магнети и мајица... Однекуд искачу *barilla* тестенине. Пропуштена прилика за одлазак у Грац. Одлучност.

Србија. Пријемни је завршен пре који дан. Раскрснице. Нећкање. Четвртак увече. Ритам и мелодија одзвањају простором. Одлука је донета!

/.../

Београд, октобар 2017.

Окрнули смо велики пешчани сат. Нови терен. Нови тим. Нови клуб. Пуно тренера. Непознаница. Припреме почињу. Тренинзи током недеље. Кондициони, психички, редовни (некад и додатни), индивидуални...

Тим је упознат. Има нас преко шездесет. Треба се изборити за своју позицију. Утакмица ће ускоро. Биће дуга и тешка. Подељена на четвртине (не тако сласне као буреке са месом). Ривале не познајемо. Неке знамо из виђења. Онеким смо слушали од других. Неке смо и лично знали. Неке смо и упознали.

Било је оних из старијих селекција. Говорили су нам да постоје готово несавладиви противници. Они, који су за савезнике имали искуство и

знање. Ми се нисмо уплашили. Одлучност, амбиција и осмех били су на нашој страни.

Прва четвртина.

Уходавање. Навикавање. Авантура.

Редовни тренинзи пред меч су обављани једном недељно на различитим локацијама © међу звездама, у турском хамаму, у салону господина Цвијића, тамо негде где нам килажа најмање годи, а од црно-беле перспективе уме да се заврти у глави... Било је и тренинга међу књигама, старим мапама и тишином, али и међу афричким шаренилом. Последњи је значајно допринео да се поправи пџс игра, али и увежбају слободна бацања (на захтев иностраног тренера).

Не треба заборавити кондиционе тренинге. У бегу од јата комараца, уследио је успон (читај: маратон) на лепотицу изнад града и стрмоглаво спуштање ка колевци неолита. Било је и својевољно организованих тренинга. Неки играчи су после истих задобили повреду скочног зглоба.

У паузи су се јеле *Африка*

салата, штрудла са маком, мусака, спанаћ... Испијали нес, топла чоколада, чај и по нека лимунада током сезоне прехлада (а било нас је константно прехлађених).

Почетак утакмице обележио је висок ниво концентрације. Све договорено у свлационици било је испоштовано. Потребе за *time out*-ом није било.

Хитрост у игри резултирала је огромном разликом пар минута пре краја четвртине. То нам је омогућило да изводимо егзибиције на гостовању надомак Пријепоља. Било је и оних играча, чије је роле испратило око кошутњачке камере. Равнодушност публике била је реткост.

Са трибина се кад-кад вијорило *Зашто некада не можемо да будемо људи?* Једном је тај транспарент (читај: шкработина крила) заостао читаву недељу. Позициониран на највишим трибинама, али довољно упадљив, ако се поглед упери навише.

Крај прве четвртине. Учинак играча за три поена је био невероватан, а личне грешке реткост. Фер плеј на делу.

Друга четвртина.

После кратке паузе на терен су изашли нови супарници. Задали су другачији темпо игре. Ритам је промењен. Било је доста трчања по терену, а богами и зноја. Пресинг константан. Ротација играча је била честа. Нису сви одмах могли да испрате такву игру, па им је требало времена да се навикну. Заправо, ова четвртина је била преломна.

Зато су тренинзи били појачани. Кошутњачко и топчидерско шушкање лишћа умело је да умири. У сали су нас једног облачног дана дочекали инострани стратежи – проговорили смо на португалском у присуству припадника Масаи племена. Било је и оних, који су указивали на статистику и како је побољшати. Неретко смо се и сами организовали у мање тимове и вежбали заједно.

Било је и изненађења. Рођендански поклони – упала мишића, из патица цури песак европске Сахаре (попримио је црвене нијансе), најукуснија рибља чорба икад. Вредело је.

Неким су за рођендан дошли главе Оребић и Београд, али су краци руже ветрова указивали да ће у свлачионици протутњати кошава и одагнати маглу. Кад загусти, тимски дух проради, а осмех се на лице врати. Некад је из свлачионице допирао жамор и свађа (читај: дебата) – појединачна, а богами и масовна. Прави мозаик психолошких типова играча.

Последњи јачи тренинг нас је натерао да изађемо из зоне комфора. Реквизити су били занимљиви, а било је и недоступних, па смо морали да импровизујемо. Међу опремом играча обавезан је био пар гумењака. Фотографије из албума, колико год живописне биле, подсећају да је немогуће пренети оно што је заостало у оку. Међутим, исте сведоче о

свежем даху водопада, шетњи кроз шуму иза *гвоздене капије*, видиковцима с којих се поглед пружа у даљину, међ' облаке, о успону на бастион, надомак ког Дунав има најшири осмех, те да је природа ненадмашни вајар. Потврда је осећај мајушности покрај каменог цина и импресионираности накитом, који се не може пронаћи ни у једној ризници нити јувелирници на свету.

Неке играче је задесила чаролија немирне реке. Испоставиће се да ће на дуже, бити под њеним утицајем. Пошто је нестала, остадоше пријатељство и пар посекотина. Поука.

Током игре се дешавало да се омаше зицери и слободна бацања. Мањкало је концентрације. Са клупе се тражила динамичнија игра и решење за сваки противнички потез. Тиха вода, брег рони. На полувремену смо водили са десет разлике.

Полувреме.

... Временом, навикнеш се да ћеш са тренинга или утакмице морати мало дуже да се враћаш градским превозом. Слично је током повратка у родни град. Једном у две недеље осетиш

како је сарделама у конзерви. Догоди се и по који покушај туче. Навикнеш се. Дешавало се да је некад потребно и 4 сата да стигнеш до одредишта приликом повратка назад, а да није било неприлика на ауто-путу. Навикнеш се. Како си изабрао да играш за клуб у туђем граду, онда би неке ствари требало да истрпиш (морати је јака реч!).

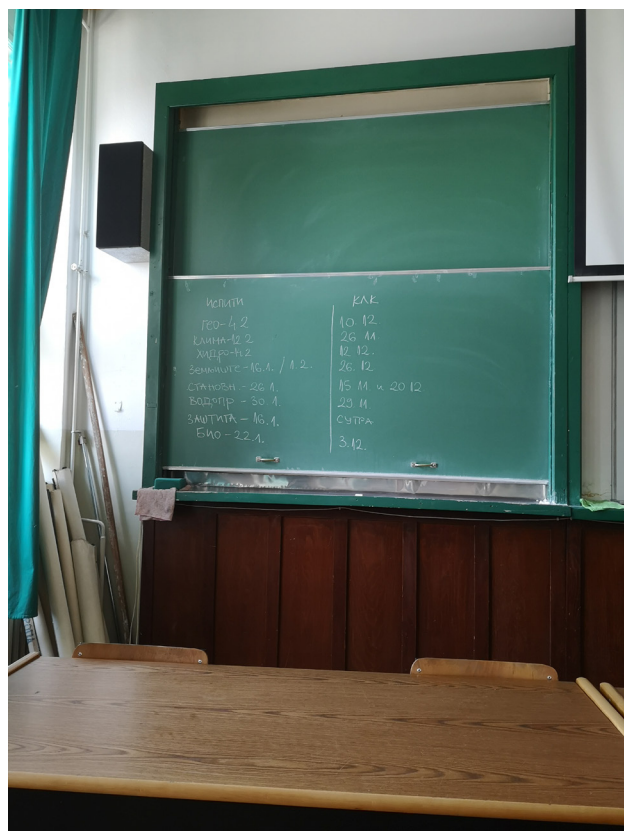
Пређе ти исто у навикну да свако вече чујеш гласну музику како допире из собе до тебе, да ће ти бити претопло током летњих месеци, иако ти је соба окренута ка северу. Или ћеш пак жалити за свим пропуштеним заласцима сунца, јер од густе крошње и зграда испред ниси у могућности да их посматраш. Надокнади се кад одеш кући.

Десиће се да ће неки голуб да ти улети у собу. Поједини ће пак свити гнездо на симсу купатила или на наткривеном делу лође (одлетеше Лела и Жиле у свет). Оуглаш на сивило, смог, отуђење... Све зарад вишег циља.

Све се лакше прегура уз цимера, с којим делиш исти поглед на живот, сличне планове за будућност и навијање за исти клуб. Баш онај за који обојица играте, само у различитим тимовима. Богатство.

Некад се и твој глас чује (не само кад певушиш уз радио), а мишљење уважи. Онда, кад те намаме да и ти присуствујеш састанку станара, зарад кворума. Иначе, исти нема временско ограничење. Од количине изнетих аргумената за и против, шанса за кратко

трајање је сведена на минимум. Мада се мора признати да је било забавно и поучно (а и њих

пар те прогласе за омиљеног станара). Привилегија.

Не треба заборавити да се у паузама између тренинга неретко загревало уз добар ритам, а да се за сваки постигнут кош частило добрим залогajem. За закуцавања је био резервисан посебан мени. Испоставиће се да је нешто касније (читај: последња четвртина) загревање обављено у бегу од 39 °C уз балкански ритам. Било је најдуже до сад – више од 6 сати! Истовремено, неки играчи су изводили перформанс у углу терена. Барјак се вио, а песма орила...

Трећа четвртина.

Након полувремена, за супарнички тим заиграо је необичан играч на позицији центра. Ветеран. Против њега је било тешко играти.

Морали смо се прилагодити. Но, било је успешних потеза како на тренинзима, тако и на терену. Управо су нам они омогућили да искорачимо из свакодневице, те да се отиснемо у једнодневни пут око света или у посету музејској лабораторији. Додуше, тренери су одлучили да је за предстојећу борбу добро обавити висинске припреме, те да ће нам боравак у српском Сибиру пријати. Хладан ваздух и каменито гло челиче. Из сећања искачу православни спокој, исламске арабеске, пар *сопота*, ружичасти тонови неба приликом успона на уснули вулкан, укљештене кривине јесењих тонова... Док се аутобусом шире Томине песме, уз ароме пазарских сланих и слатких ђаконија, ради се на јачању тимског духа

(предлог помоћних тренера) – концентрација и брзина неким су били јача страна. Ипак, тутинско гостопримство и мантије били су ненадмашни.

Борба се наставља. Околности се мењају, баш на половини четвртине. Одједном су нас затекле неприлике. Оне, за које сви знамо да су извесне, али се нисмо надали да ће нас задесити тада. Пролеће је попримило тужне тонове. Бонус смо искористили раније него иначе. Остало је још доста да се игра. На терену смо деловали нервозно, а игра је била хаотична. Било је поена. Закуцавања су била ретка. Ипак, упорност крила се исплатила. Двојка је постигнута преко високог центра, али то није било довољно да се направи разлика. И даље губимо. Међутим, утакмица

одступа од строгих правила. Судије су тако одлучиле. Уследио је продужетак. Дали смо кључне поене и умакли противнику за пола коша.

Четврта четвртина.

На измаку снага дочекало нас је највише противника. Околности су и даље измењене. Монотонија. Но, утакмица и даље тече. Играмо зонску одбрану. Пресинг је неминован. У кључним моментима, онда када је најбитније, све погађамо. Из прве. Још пар минута до краја. Терен је клизав. Неки су се оклизнули и задобили лакшу повреду. Мора се на клупу. Сви су љути. Ни крило не игра. Пауза је била довољна. Мисли су сређене, а повреда санирана (колико-толико). Улази се поново у игру. Мора се. Дугује се и себи и тиму. Један бек одлази на позицију плеја, други чува леђа. Крилни центар врши пресинг над противницима, а центар са лоптом у руци излази из рекета. Додаје плеју. Крило је слободно. У рукама му се нашла лопта. Гађа са пола терена...

Песак је истекао. Утакмица је завршена. Победили смо! Не сви. Неки су отишли у други клуб. Неки касне, ометени повредама и умором. Ускоро ће нас стићи. Верујемо да

је тако. Бодримо са клупе.

Као победници, окренули смо поново пешчани сат. Неки од нас велики. Онај, кроз чије сужење песак неће протећи ни тако брзо ни тако лако. Песак који означава надања, амбиције, успех! Остаје се у истом тиму. Маневра за напредовање има и треба га искористити. Старије селекције очекују појачање.

Има и нас, који смо окренули онај малени, орочен на још годину дана. Када песак исцури, сачекаће нас нове раскрснице, нови снови и нов тим. Нов тим ће чинити радознале, сањиве очи и искрени осмеси. Негде далеко? На другој хемисфери? Ко зна.

/.../

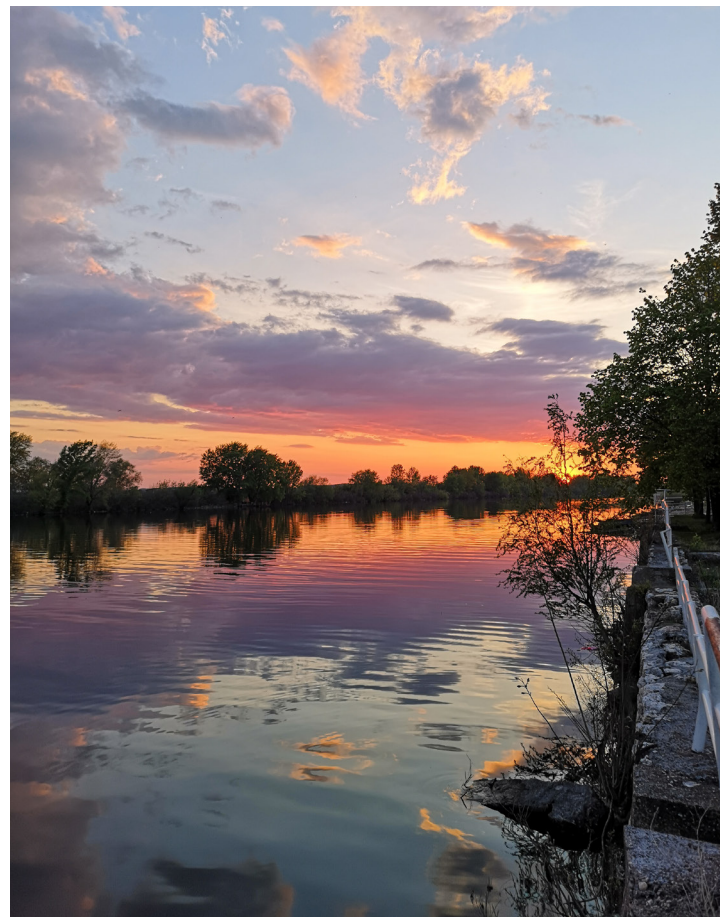
Право вели бунтовник из града на Црници да људи често греше око тога шта је подршка, али је једно сигурно, наши највољенији су поносни на наш поносити инат. И све оно што смо урадили, урадили смо, јер бранимо дете у себи и не желимо да га издамо. Тако да, извините! Али Петар Пан је окривљени, а ми смо само војници¹.

Пуцајте! Храбри смо. Не сумњајте. Преживећемо. Већ јесмо. Бесмртни смо. Налик Петру Пану...

Србија, новембар 2021.

Нека твоја глава буде само твоја брига. Не дај да јој говоре, нека сама открије...

¹ Пасус као одговор свима онима који су се служили опаскама: *Чему географија? То су само државе и главни градови... Не треба ти то... Шта ћеш са тим да радиш? Ти си за „јачи“ факултет и сл.*

СПИСАК ДИПЛОМИРАНИХ СТУДЕНАТА ГЕОГРАФИЈЕ
ОД 27.06.2021. ДО 21.09.2021.

- Јеремић Бојана, Картографска визуелизација просторних података у ГИС-у, др Јасмина Јовановић, 27.06.2021.
- Голубовић Драшко, Биоеографске особености Исланда и специфичности њихове заштите, др Снежана Ђурђић, 01.06.2021.
- Весић Жељка, Лежиште мрког угља „Јасеновац“ у функцији развоја општине Жагубица, др Ивана Царевић, 07.06.2021.
- Миловановић Мирјана, Развој општине Осечина кроз туризам као привредну делатност, др Мирјана Гајић, 21.06.2021.
- Ђуковић Данијела, Туристичке вредности Старе планине, др Мирјана Гајић, 06.07.2021.
- Ступар Жељка, Природне туристичке вредности Града Ниша, др Мирјана Гајић, 06.07.2021.
- Јовановић Марко, Картографска визуелизација геопросторних података општине Рача, др Јасмина Јовановић, 30.09.2020.
- Гајић Сања, Историја Гамзиграда у функцији развоја културног туризма Србије, др Мирјана Гајић, 06.07.2021.
- Рсовац Марија, Еколошко-географски проблеми Врњачке бање, др Мирољуб Милинчић, 05.07.2021.
- Кочевић Јасна, Вулканизам Етне, др Сања Манојловић, 09.07.2021.
- Ушљебрка Данијела, Рецентно стање биодиверзитета Шпаније и његова заштита, др Снежана Ђурђић, 12.07.2021.
- Еленков Милош, Урбано географски развој Алексинца, др Марија Антић, 13.07.2021.
- Пауновић Марина, Могућности примене микробита у настави географије, др Љиљана Живковић, 16.07.2021.
- Стеванић Марија, Природни потенцијали и економски развој општине Ивањица, др Рајко Голић, 25.08.2021.
- Карсо Ален, Рецентне еколошке и биоеографске одлике коала (*Phascolarctos cinereus*), др Снежана Ђурђић, 25.08.2021.
- Лежиште лигнита „Лубница“ као потенцијал развоја општине Зајечар, др Ивана Царевић, 27.08.2021.
- Чабрило Андријана, Лежиште каменог угља „Вршка Чука“ као потенцијал развоја општине Зајечар, др Ивана Царевић, 27.08.2021.
- Марковић-Ђокић Маја, Ибарски рудници „Јарандо“ и „Тадање-Прогорелица“ и њихов значај за развој Рашког округа, др Ивана Царевић, 27.08.2021.
- Здравковић Драгана, Огледи у настави географије - пети разред, др Љиљана Живковић, 30.08.2021.
- Прокић Снежана, Рудник мрког угља „Рембас“ и његов значај за развој општине Деспотовац, др Ивана Царевић, 31.08.2021.
- Павлица Зорана, Биоеографске специфичности острва Тасманија, др Снежана Ђурђић, 31.08.2021.
- Живојнов Милана, Француска, др Дејан Шабић, 03.09.2021.

Штрбац Милица, Лежиште мрког угла „Штаваљ“ у функцији развоја општине Сјеница, др Ивана Царевић, 03.09.2021.

Маринковић Пеђа, Биоеографске одлике барских и мочварних подручја средњег Баната, др Снежана Ђурђић, 08.09.2021.

Веселиновић Бојана, Биоеографске одлике Ртња и његова заштита, др Снежана Ђурђић, 17.09.2021.

Жутобрадић Ненад, Узроци и последице пожара у Јужној Аустралији, др Снежана Вујадиновић, 17.09.2021.

Бошковић Ивана, Фактори угрожавања биодиверзитета Аустралије, др Снежана Вујадиновић, 17.09.2021.

Павличић Лука, Животна средина насеља Сурчин, др Миролуб Милинчић, 17.09.2021.

Бељакловић Никола, Географске карактеристике савезне државе Колорадо, др Дејан Шабић, 20.09.2021.

Тошовић Лидија, Процес урбанизације у земљама у развоју - динамика, изазови и перспективе развоја, др Марија Антић, 16.09.2021.

Петровић Маријана, Еколошке и биоеографске одлике биома пустиња Аустралије, др Снежана Ђурђић, 20.09.2021.

Драговић Катарина, Специфичности биодиверзитета острва Суматра и њихова заштита, др Снежана Ђурђић, 22.09.2021.

Аћимовић Тијана, Картографски дизајн и визуелизација података ГИС технологијама, др Јасмина Јовановић, 23.09.2021.

Младеновић Михаил, Антропогене вредности у функцији развоја туризма Боке Которске, др Мирјана Гајић, 21.09.2021.

Извори литературе коришћених графичких прилога

стр. 2-3 - Васовић, М. (2006). Путовања и сећања једног географа. Београд: Завод за уџбенике

стр. 4-6 - <https://www.meteorologos.rs/>

стр. 7 - <https://myanimals.com/present-en/6-animals-found-in-movile-cave-in-romania/>; <https://www.alamy.com/stock-photo-postage-stamp-from-romania-depicting-a-blind-cave-adapted-waterscorpion-51204247.html>; https://colnect.com/en/stamps/stamp/202103-Leech_Haemopis_caeca-Animals_from_the_Movile_Cavern-Romania

стр. 13 - <https://www.theatlantic.com/photo/2016/04/still-cleaning-up-30-years-after-the-chernobyl-disaster/476748/>

стр. 14-15 - <https://unfccc.int/conference/glasgow-climate-change-conference-october-november-2021>; <https://klima101.rs/sta-su-klimatske-promene/>; <https://ekologika.rs/vesti/svet/pocinje-cop26-najvaznija-konferencija-za-buducnost-planete/>

стр. 16 - https://www.topsrbija.com/images/1topsrbiya_2021-12-13_10-47-580004.JPG

стр. 18-21 - из збирке фотографија Ане и Ивана Паталов

стр. 22-23 - <https://www.iss.europa.eu/content/sahel-climate-conflicts-when-fighting-climate-change-fuels-terrorism>; <https://www.unav.edu>

стр. 25 - <https://balkangreenenergynews.com>

стр. 30 - https://novisad2022.rs/wp-content/uploads/2021/06/mostovi_ilustracija_cir.png

стр. 32-33 - <https://www.svoboda.org/a/31266865.html>; <https://planetgeogblog.wordpress.com/2014/05/30/antarctica-without-the-ice/>; <http://joyreactor.cc/tag/пингвин/new/51>

стр. 34-35 - <https://www.thethirdpole.net/en/culture/china-flood-1931/>; <https://www.britannica.com/place/Yangtze-River/Navigation>

стр. 40-41 - <http://www.manastir-lepavina.htnet.hr/cudabozjakknjiga.html>; <https://www.pinterest.com/pin/545991154828591880/>

стр. 42-43 - <https://www.turistickisvet.com/vesti/turizam/tvrđjava-maglic-srednjovekovni-grad-u-dolini-jorgovana.html>; <https://smestajsrbiya.rs/na-putu-do-gnezda/>

УПУТСТВО за ауторе

Добродошли сте да поделите и представите:

- * лична географска искуства, виђења и доживљаје
- * непознате занимљивости, важне географске теме
- * актуелне проблеме из географске свакодневнице
- * репортаже са важних географских догађаја, семинара, скупова, организација
- * интересантна географска издања
- * искуства људи који се на директан или индиректан начин баве географијом
- * и др.

Оригинални текстови - копирање и објављивање доступних и већ постојећих, познатих текстова није дозвољена!

Слање радова:

- * текст - Word документ
- * фонт - Times New Roman, ћирилица, 12 pt
- * графички прилози - jpg/png формат (минимална резолуција 300dpi) одвојено од Word документа
- * пожељне ауторске фотографије
- * за неауторске фотографије у Word документу на крају рада оставити линкове са којих су фотографије преузете

Одабир и рецензија радова - неадекватни, недовршени и непотпуни текстови враћају се ауторима на дораду

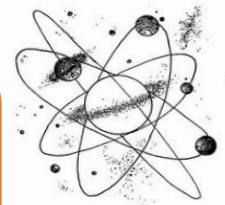
Радове можете доставити на мејл адресу: beogeolist@gmail.com

*Који правац ти показује компас?
Провири, завири, истражи, путуј, прочитај, сазнај...*

Машти на вољу и пренеси нам у наредном броју!

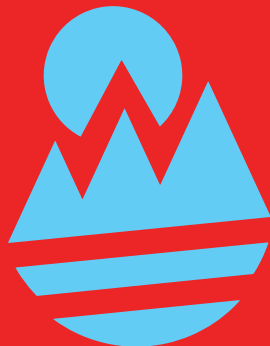
Придружи се БГ листовцима у откривању света око себе!

Заједно упознајемо праву страну света!

Универзитет у Београду
ГЕОГРАФСКИ
ФАКУЛТЕТ

Географија

Geography

Просторно
планирање

Spatial
planning

Туризмологија

Tourism
studies

Демографија

Demography

Геопросторне
основе
животне
средине

Geospatial
and
environmental
science

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

91

БЕОГРАДСКИ географски лист : часопис
студената Географије / главни уредник
Марко Ланговић. - 2014, бр. 1- . - Београд :
Географски факултет, 2014-
(Ниш : Графика Галеб) . - 30 см

ISSN 2335-0768 = Београдски географски лист
COBISS.SR-ID 208303884

